

”Mies siis välttyy turhalta sapelin kalistelulta”

Kokemuksia opiskelusta sukupuolivähemmistönä

Lapin Letka -hanke

Anni Lauhikari ja Liisa Ylevä

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

Tekijät: Anni Lauhikari ja Liisa Ylevä

Opinnäytetyön nimi: ”Mies siis välttyy turhalta sapelin kalistelulta” – kokemuksia opiskelusta sukupuolivähemmistönä

Sivuja (+liitteitä): 52 + 6

Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyömme avulla kartoitamme opiskelijoiden kokemuksia korkeakouluopiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla. Opinnäytetyömme avulla on tarkoitus selvittää, millaisia ovat opiskelijoiden kokemukset opiskelusta sukupuolivähemmistönä ja miten tasa-arvo toteutuu ammattikorkeakoulutuksessa.

Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: Opinnäytetyömme teoreettisessa viitekehyksessä käsittelemme sukupuolta, sukupuolirooleja ja –stereotyyppioita, tasa-arvoa ja ainokaisuutta. Lisäksi tarkastelemme sukupuolta koulutuksessa sekä ammatissa.

Metodologinen esittely: Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen opinnäytetyö, jossa on piirteitä myös toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Aineistona käytimme kahden tekniikan alan naisopiskelijan ja kahden sosiaalialan miesopiskelijan tekemiä digitarinoita. Aineiston analysoimme sisällönanalyysia käyttämällä.

Keskeiset tutkimustulokset: Opiskelijoiden kokemukset opiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla olivat hyvin erilaisia naisten ja miesten kesken. Naiset kokivat, että naisten on haastava löytää paikkansa miesten maailmassa. He kokivat, että sukupuolensa vuoksi heidän on tehtävä enemmän töitä pärjätäkseen. Miesten kokemukset opiskelusta olivat päinvastaiset. Miehet kokivat mieheyden olevan pelkästään positiivinen asia ja etu sosiaalialaa opiskellessa. He kokivat saavansa arvostusta naisten taholta ja kokivat olevansa enemmän kuin tervetulleita naisvaltaiselle alalle.

Johtopäätökset: Vaikka naisilla ja miehillä on yhtäläinen oikeus opiskella toisen sukupuolen valtaamalla alalla, ovat vähemmistösukupuolen opiskelukokemukset hyvin erilaiset enemmistöön verrattuna. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että ammattikorkeakoulussa opiskelu ei ole vielä täysin tasa-arvoista naisille ja miehille.

Asiasanat: sukupuoli, tasa-arvo, sukupuolisensitiivisyys

Authors: Anni Lauhikari and Liisa Ylevä

Title: ”The male manages to avoid unnecessary sabre-rattling – Experiences of studying in a field occupied by the opposite sex

Pages (+appendixes): 52 + 6

Thesis description: With help of our bachelor’s thesis, we explain the students experiences on studying in a field which is occupied by the opposite sex. We are going to find out what kind of experiences students have about studying in a field occupied by the sex and how equality comes true in the university of applied sciences.

Theoretical summary: In the theoretical framework of our thesis we deal with gender, gender roles and stereotypes of them, equality and being the only representative of your own gender in the community. We also deal with gender in education and working life.

Methodological summary: Our thesis is a study with functional features. We used digital stories as material. The digital stories were made by two female students in the department of Technology and Engineering and by two male students in the department of Social Services. We analyzed our material by using categorization under themes and by content analysis.

Main results: The experiences of studying in a field which is occupied by the opposite sex were very different between men and women. The experience that finding one’s own place in the men’s world is challenging. Women feel that they have to work more do well because of their gender. The male students experiences about studying were the opposite. Men felt that their manhood is a positive thing and an advantage in the social services studies. They felt that they receive appreciation from women and they felt that they are more than welcome in the field which is occupied by women.

Conclusions: Although men and women have an equal right to study in the field which is occupied by the opposite sex, the minority gender’s experiences of studying were very different when compared with the majority. The main results of our thesis show that studying in the university of applied sciences is not completely equal for men and women.

Key words: Gender, equality, gender sensitivity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO.....	6
2. OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus	8
2.2 Tutkimusmenetelmät.....	9
2.3 Sisällönanalyysi	10
2.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	11
3. OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET	15
3.1 Sukupuoli.....	15
3.2. Sukupuoliroolit ja stereotypiat.....	18
3.3 Tasa-arvo	20
3.4 Ainokaisuus	23
4. SUKUPUOLI KOULUTUKSESSA.....	25
4.1 Opiskelupaikat sukupuolen mukaan	25
4.2 Sukupuolisensitiivinen ohjaus	26
5. SUKUPUOLI AMMATISSA	30
5.1 Nais- ja miesvaltaiset ammattiryhmät.....	30
5.2 Nainen tekniikanalalla.....	31
5.3 Mies sosiaali-alalla.....	32
6. DIGITAALINEN TARINANKERRONTA.....	35
6.1 Digitalina.....	35
7. OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA	38
7.1 Prosessin suunnittelu ja toteutus.....	38

8. YHTEENVETO JA POHDINTA.....	43
8.1 Yhteenveto.....	43
8.2 Pohdinta.....	46
LÄHTEET.....	49
LIITTEET.....	53
Liite 1. Naisten tarina.....	53
Liite 2. Miesten tarina.....	56

1. JOHDANTO

Sukupuolten välinen ero on itsestään selvä, kiistämätön ja näkyvässä kaikkialla. Meidän koko olemassaoloamme leimaa jako kahteen, mieheen ja naiseen, poikaan ja tyttöön. Mitä kaikkea liittyy sukupuoleen, naiseuteen ja mieheyteen, entä tasa-arvo?

Kun kohtaamme toisen ihmisen, yksi keskeisimmistä seikoista, joihin kiinnitämme huomiota, on tämän sukupuoli. Sukupuoli on yksi tärkeimmistä ihmisten luokittelun ja tyypittelyn perusteista. Saatamme tuntea tarvetta joillain keinoilla korostaa sukupuolta, jotta se ei jäisi muille epäselväksi. Mikäli olemme tekemisissä ihmisen kanssa, jonka sukupuolta ei pysty heti päättelemään, olo voi tuntua kiusalliselta. Koulumaailmassa ei juurikaan kyseenalaisteta opettajien ja oppilaiden sukupuolta tai seksuaalisuutta, pikemmin ne sivuutetaan. Kuitenkin koulussa ihmiset toimivat yhteisissä tiloissa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja silloin on aina läsnä myös kehollisuuden, sukupuolen ja seksuaalisuuden latautuneita sisältöjä. Tältä asialta jos suljetaan silmät eikä asiasta keskustella, joudutaan hetteikköön, jossa tasapainottelu ja tasa-arvon toteuttaminen käy hankalaksi. (Ikävalko & Palmu & Tainio 2010, 13–14.)

Sukupuolen mukaiset roolikäsitykset miesten ja naisten välisistä eroista muodostuvat jo varhain lapsuudessa. Pienillä lapsillakin on käsitys mitkä työt ovat tarkoitettu naisille ja mitkä miehille. Perinteisesti naiset ovat kodin arjesta huolehtijoita, kasvattajia, hoivaajia sekä kotona että kodin ulkopuolella. Miesten vastuulla on kodin päätoimeentulo ja työelämän tekniset alat. Tähän sukupuolen mukaiseen työnjakoon lapsia ohjataan sekä tiedostaen että tiedostamatta. (Leinonen 2005, 12.)

Yhteiskunnassamme on nähtävissä sukupuolijärjestelmä, jonka peruselementteinä on sukupuolten kahtiajako erillisiin ryhmiin, naisiin ja miehiin. Näiden ryhmien välillä vallitsee hierarkkinen suhde. Tässä hierarkiassa mies asetetaan normiksi, jolloin maskuliinisuuden kuuluvat asiat ovat yhteiskunnassa arvostettuja ja tavoittelemisen arvoisia. Feminiinisyyteen liitetyt piirteet taas ovat vähemmän arvostettuja ja nähdään ikään kuin luontevana, että näistä piirteistä pyritään kohti maskuliinista elämänpiiriä. (Teräs 2005, 60.)

Suomessa opiskelupaikat ovat jakautuneet voimakkaasti sukupuolen mukaan. Korkeakoulujen osalta jakautuminen on kansainvälisestikin poikkeuksellinen. Sosiaalialan opiskelijoista vain noin 10 % on miehiä. Tekniikan alalla naisopiskelijoita on hieman enemmän, noin 14 %. (Tilastokeskus 2010a.) Opinnäytetyömme lähtökohtana on selvittää laadullisella tutkimuksella opiskelijoiden kokemuksia korkeakouluopiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla.

Toimeksiantaja opinnäytetyöllemme on Lapin Letka-hanke, jonka tarkoituksena on edistää sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa ja työelämässä. Opinnäytetyömme tuottaa heille kokemustietoa toisen sukupuolen valtaamalla alalla opiskelusta ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyössämme olemme tehneet tutkimusryhmämme, kahden tekniikanalan naisopiskelijan ja kahden sosiaalialan miesopiskelijan kanssa digitarinat, jossa he kertovat omia kokemuksiaan opiskelusta sukupuolivähemmistönä. Kokemustietoa tuottamalla selvitetään toteutuuko tasa-arvo koulutuksessa, esiintyykö sukupuolesta johtuvaa syrjintää tai suosintaa ja mitä ajatuksia ja tunteita vähemmistösukupuolena opiskelu herättää. Opinnäytetyömme avulla haluamme saada sukupuolivähemmistönä opiskelevien äänen kuuluviin.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, mutta siinä on nähtävissä piirteitä toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Toiminnallisen siitä tekee opiskelijoiden kanssa tehdyt digitarinat. Digitarinoita käytämme opinnäytetyössämme aineistona, jota analysoimme sisällönanalyysin avulla. Teoriaosuudessa perehdymme opinnäytetyöhön liittyviin keskeisiin käsitteisiin, joiksi olemme valinneet sukupuolen, sukupuoliroolit ja -stereotypiat, tasa-arvon ja ainokaisuuden. Lisäksi olemme etsineet tietoa tilastojen avulla opiskelupaikkojen ja ammattiryhmien jakautumisesta sukupuolen mukaan, sekä sukupuolisensitiivisestä ohjauksesta. Olemme myös ottaneet selvää digitarina-menetelmästä sekä kuvanneet digitarinoiden työstämisen opiskelijoiden kanssa.

2. OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää laadullisella tutkimuksella opiskelijoiden kokemuksia korkeakouluopiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla, naiset tekniikanalalla ja miehet sosiaalialalla. Kokemustietoa tuottamalla saadaan tietoa toteutuuko tasa-arvo koulutuksessa ja esiintyykö sukupuolesta johtuvaa syrjintää tai suosintaa. Opinnäytetyömme tuottaa kokemustietoa toimeksiantajamme Lapin Letka-hankkeen käyttöön.

Opinnäytetyömme avulla etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia ovat opiskelijoiden kokemukset opiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla?
2. Miten tasa-arvo toteutuu ammattikorkeakoulutuksessa?

Näihin kysymyksiin haemme vastauksia opiskelijoiden omista kokemuksista kertovien digitarinoiden sekä teoratiedon avulla. Digitarina on parin minuutin mittainen, henkilökohtainen video, jonka avulla tekijä voi kertoa oman tarinansa. Videolla on tekijän itsensä kirjoittama ja ääneen lukema teksti, joka on kuvitettu valokuvilla tai piirustuksilla. (Heinonen & Hemmi & Kaheinen & Lampi & Shilongo 2008, 2.) Digitarinat toteutimme yhteistyössä neljän ammattikorkeakouluopiskelijan kanssa. Opiskelijoista kaksi miestä opiskelee sosiaalialaa ja kaksi naista tekniikanalaa. Ajatuksena on myös herätellä opiskelijoita miettimään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Digitarinan avulla he voivat tulla tietoiseksi omasta sukupuolestaan ja sille asetetuista odotuksista ja oletuksista.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen opinnäytetyö, mutta siinä on piirteitä myös toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yleisesti todetaan, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita pikemmin kuin todentaa jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157.) Yksinkertaisesti kvalitatiivinen ymmärretään aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi (Eskola & Suoranta 2000, 13).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen kohdejoukon valitsemisen tulee olla tarkoituksenmukaista, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004, 155.) Valitsimme tutkimusjoukkomme kaksi sosiaalialan miesopiskelijaa ja kaksi tekniikan alan naisopiskelijaa. Saimme opiskelijoiden yhteystiedot koulujen henkilökunnan kautta. Halusimme tutkimusjoukkoomme jo useamman vuoden opiskelleita opiskelijoita, joille on kertynyt monenlaisia kokemuksia opiskelusta sukupuolivähemmistönä.

Opinnäytetyössämme on toiminnallisen opinnäytetyön piirteitä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteena on tuottaa jokin produkti, esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohjeistus tai opastus. Toteutustapana voi olla kohderyhmän mukaan muun muassa kirja, kansio, cd-rom tai portfolio. (Airaksinen & Vilka 2003, 9.) Meidän opinnäytetyössämme tämä produkti on kaksi opiskelijoiden tekemää digitarinaa, joissa he kertovat tarinansa opiskelusta sukupuolivähemmistönä. Molempien alojen opiskelijat työstivät digitarinat yhdessä, eli kummallakin digitarinalla on kahden opiskelijan, toisella tekniikan naisopiskelijoiden ja toisella sosiaalialan miesopiskelijoiden ajatuksia. Tarinoiden tekstit löytyvät opinnäytetyöstämme liitteenä (Liite 1 ja Liite 2).

Opinnäytetyöhömmme sisältyy digitarinaprosessin kuvaus, josta selviää mitä olemme tehneet, miksi ja millä tavalla, sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin olemme päätyneet prosessin aikana. Kuvauksen perusteella lukija voi päätellä miten olet opinnäytetyössäsi onnistunut (Airaksinen & Vilka 2003, 65). Opinnäytetyömme koostuu teoria-tiedon ja toiminnallisen osuuden vuoropuhelusta sekä työprosessin kuvauksesta.

Teoreettisessa viitekehyksessä nostamme esille keskeisiä työhön liittyviä käsitteitä. Valitsimme opinnäytetyömme keskeisiksi käsitteiksi sukupuolen, sukupuoliroolit ja – stereotyyptiat, tasa-arvon ja ainokaisuuden. Lisäksi valitsimme tarkasteltavaksi asioiksi sukupuolen merkityksen koulutuksessa ja ammatissa, sekä sukupuolisensitiivisen ohjauksen. Valitsimme juuri nämä asiat keskeisiksi käsitteiksemme, koska ne liittyvät olennaisesti opiskeluun toisen sukupuolen valtaamalla alalla sekä tasa-arvoon koulutuksessa. Kun meillä on tietoa näistä keskeisistä käsitteistä, kykenemme näkemään opiskelijoiden tarinoista erilaisia asioita ja uudenlaisia näkökulmia. Teoriatietoon pohjautuva tarinoiden tutkiminen antaa opinnäytetyölle tieteellistä luotettavuutta.

2.3 Sisällönanalyysi

Käytimme opinnäytetyössämme analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on yleisimmin käytetty analyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat periaatteessa tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sisällön analyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysia voidaan käyttää myös muiden kuin laadullisten tutkimusten analyysimenetelmänä. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91.)

Sisällönanalyysin toteuttamisesta on olemassa monenlaisia kuvauksia. Käytämme opinnäytetyössämme Tuomen & Sarajärven muokkaamaa, tutkija Timo Laineen esittämää runkoa laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisen kuvauksesta. Analyysia aloittaessa täytyy päättää mikä aineistossa kiinnostaa. Sen jälkeen käydään läpi aineisto ja erotellaan ja merkitään ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Kaikki muu rajataan pois tutkimuksesta. Merkityt asiat kootaan yhteen, erilleen muusta aineistosta. Sen jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyyjitellään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91–92.)

Laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy aina useita kiinnostavia asioita, joita ei ole ehkä etukäteen osannut ajatella. Tutkimus on rajattava tarkkaan ja vaikka muitakin kiinnostavia asioita nousisi esille, tutkimuksen tarkoituksesta näkyy se, mistä juuri tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Mahdollinen käyttämättä jäänyt kiinnostava mate-

riaali voidaan käyttää mahdolliseen seuraavaan tutkimukseen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 92.)

Varsinaisena analyysina voidaan ymmärtää vaihe, jossa aineistoa luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto. Yksinkertaisimmillaan aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka usein kukin luokka esiintyy aineistossa. Luokittelu voidaan esitellä myös taulukoiden avulla. Teemoittelu on periaatteessa luokituksen kaltaista, mutta siinä painotetaan sitä, mitä kustaakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä on tai ei ole niin suurta merkitystä. Kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Ryhmittely mahdollistaa tiettyjen teemojen vertailun. Aineisto voidaan ryhmitellä ennen varsinaisten teemojen etsimistä esimerkiksi tiedonantajien sukupuolen tai iän mukaan. Sen jälkeen aineistosta aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Tyypittely on puolestaan aineiston ryhmittelyä tietyiksi tyypeiksi. Esimerkiksi tiettyjen teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan niistä eräänlainen yleistys, tyyppiesimerkki. Tyypittelyn avulla voidaan tiivistää tietyn teeman näkemykset yleistyksiksi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 93.)

Aineiston analyysitavaksi valitsimme teemoittelun. Teemoittelun avulla voidaan rajata aineistosta juuri tähän tutkimukseen sopimaton materiaali pois, ja tuoda tarkastelun kohteeksi ne asiat, joista tässä työssä olemme kiinnostuneita. Valitsimme teemoiksi keskeisiä asioita liittyen sukupuolivähemmistönä opiskeluun. Nämä valitsemamme teemat nousevat esille opinnäytetyössämme sekä aineistosta että teoriaosuudesta ja kulkevat rinnatusten koko työn ajan. Aineistomme koostuu kahdesta digitarinasta, miehet sosiaalialalla ja naiset tekniikanalalla. Aineisto on siis jo valmiiksi ryhmitelty sukupuolen mukaan.

2.4 Eettisyys ja luotettavuus

Kysymykset hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä ovat etiikan peruskysymyksiä. Arkipäiväisessä elämässä ihmiset ovat usein eri mieltä siitä, mikä on hyvää ja pahaa, mitä pitää tehdä ja mitä ei saa tehdä, mikä on sallittua ja mikä on suorastaan velvollisuus. Myös

tutkimusta tehdessä tulee vastaan monia eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Jokaisen tutkijan omalla vastuulla on eettisten periaatteiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23.)

Eettisyys tutkimuksessa on kaikkea läpäisevä periaate, joka on läsnä tutkijan jokaisessa valinnassa. Eettisesti kestävä tutkimus merkitsee sitä, että tutkija punnitsee tietoisesti tutkimusprosessinsa eri vaiheiden luotettavuuden. Tutkija myös pohtii ratkaisujensa merkitystä sille todellisuuskuvalle ja seurauksille, joita hänen tutkimuksensa on luomassa. Tutkimuksen eettisyyttä tarkastellaan monista eri näkökulmista. Lähtökohtana on tiedon intressin etiikkaa, mikä sisältää aiheen valinnan, teoreettisen viitekehyksen, tutkimuksen rajauksen ja tutkimuskysymysten asettamisen. Seuraavassa vaiheessa seuraa tiedon hankkimisen etiikka. Tämä kattaa tutkijan suhteen tutkimuskohteeseen, tutkimusjoukkoon sekä aineiston hankinnan toteuttamisen. Tiedon tulkitsemisen vaiheessa etiikkaan liittyvät aineiston analyysivalinnat, analyysin toteuttaminen sekä tulosten tulkinat, käsitteellistäminen ja niiden esittämisen muotoilut. Nämä kolme tutkimusprosessin vaihetta paikallistavat eettisten valintojen keskeiset kriittiset kohdat ja osoittavat niiden moninaisuuden. (Pohjola 2007, 11–12.)

Tutkimusta tehdessä tulee epärehellisyttä välttää prosessin kaikissa vaiheissa. On olemassa erilaisia eettisiä periaatteita, joita on välttämätön huomioida tutkimusta tehdessä. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme huomioineet seuraavia periaatteita eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi. Ensinnäkin se, ettei toisten tekstiä saa plagioida. Plagiointi eli luvaton lainaaminen on toiminta, jossa jonkun toisen tekstiä esitetään omana. Tämän vältimme refleктоimalla lukemamme tekstin ja merkitsemällä suorat lainaukset asianmukaisesti.

Toinen periaate on tutkimustulosten todenmukainen esittäminen. Tuloksia ei saa yleistää kritiikittömästi, ei seipellä eikä niitä saa kaunistella. Vilppiä voi olla esimerkiksi tulosten perusteeton yleistäminen ja tekaistujen havaintojen esittäminen, jolloin havaintoja ei ole tehty tutkimusraportissa kuvatulla tavalla tai menetelmillä. Tämän toteutimme opinnäytetyössämme esittämällä vain todenperäisiä havaintoja, joita olemme saaneet opinnäytetyöraportissa kuvatulla menetelmällä. Pyrimme välttämään työssämme myös perusteettomia yleistyksiä.

Kolmas tärkeä periaate liittyy raportointiin. Raportissa käytetyt menetelmät on selostettava huolellisesti ja se ei saa olla harhaanjohtava tai puutteellinen. Raportissa tuodaan myös tutkimuksen puutteet julki eikä niitä peitellä tai vähätellä. Opinnäytetyöraportissa olemme pyrkineet täsmällisyyteen menetelmiä ja prosessia kuvatessamme. Selostamalla tutkimusprosessin eri vaiheet totuudenmukaisesti lisäämme myös tutkimuksen luotettavuutta. Tuloksia analysoidessa pyrimme olemaan objektiivisiä ja tarkastelemaan aineistoa oikeudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 25–27.)

Kaksi keskeistä käsitettä tietojen käsittelyssä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tietojen käsittelyn luottamuksellisuuden luvatessaan tutkijan ei tule luvata enempää kuin hän pystyy käytännössä täyttämään. (Eskola & Suoranta 2001, 56–57.) Tutkimuksessa lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Kohderyhmällä täytyy olla mahdollisuus päättää haluavatko he osallistua tutkimukseen. Näin ihmisten itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan. Tutkijan tulee selvittää miten henkilön suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja millaisia riskejä heidän osallistumiseensa sisältyy. (Hirsjärvi ym. 2007, 25.)

Opinnäytetyömme tutkimusjoukon anonymiteetin säilyttäminen on lähes mahdotonta. Aina on riski, että videoista joku tunnistaa kertojan, koska kertojan ääni on oma ja sukupuolivähemmistönä opiskelevia Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa on määrällisesti vähän. Opiskelijat olivat kuitenkin tietoisia riskistä sekä siitä mihin käyttöön videot tulevat. He saivat päättää lähtevätkö mukaan projektiin antamaan äänensä vähemmistöopiskelijana. Heillä oli myös täysi valta päättää kertomuksensa sisällön, mitä asioita haluavat nostaa esille omalla äänellään. Ensimmäisellä tapaamiskerralla selvitimme opiskelijoille digitarinoiden käyttötarkoituksen, eli sen että tarinat tulevat meidän opinnäytetyöhömmme tutkimusaineistoksi sekä Lapin Letka-hankkeen käyttöön. Näytimme opiskelijoille tekemämme digitarinan, jotta he saisivat kuvan millainen digitarinasta tulee ja ymmärtäisivät paremmin millaiseen projektiin ovat ryhtymässä.

Totuus ja objektiivisuus laadullisessa tutkimuksessa nousevat esille tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa. Objektiivisuutta tarkasteltaessa on totuuskysymyksen lisäksi syytä kiinnittää huomiota havaintojen luotettavuuteen ja puolueettomuuteen. Puolueetto-

muus näkyy siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. Esimerkiksi vaikuttaako tutkijan sukupuoli, ikä tms. siihen mitä hän kuulee ja havainnoi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 134–136.) Pyrimme tiedostamaan omat asenteemme liittyen sukupuolivähemmistönä opiskeluun. Koulutuksemme aikana olemme havainneet miespuolisiin opiskelijoihin kohdistuvaa suosimista, joka on herättänyt meissä negatiivisia tunteita. Tiedostamalla asia ja keskustelemalla asenteistamme pyrimme lisäämään objektiivisuutta työhön ja tutkimustulosten tasa-arvoista tulkitsemista. Pyrimme välttämään tietoisesti omien asenteidemme välittymistä opiskelijoille digitarinoita työstettäessä, jotta tarinoista välittyisi ainoastaan opiskelijoiden omat kokemukset.

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi otimme selvää opiskelijoiden hankkimien kuvien tekijänoikeuksista, jolloin ilmeni, että heidän valitsemansa kuvat eivät tekijänoikeudellisista syistä käyneet julkiseen esittämiseen. Tämän vuoksi olemme vaihtaneet alkuperäiset kuvat tekijänoikeusvapaisiin kuviin, jotka saimme Lapin Letka-hankkeelta sekä yhdeltä opiskelijoista.

3. OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Sukupuoli

Mikä on sukupuoli? Mitä tarkoitetaan naisella ja miehellä? Entä naisellisella ja miehekkäällä, eli feminiinisellä ja maskuliinisella? Heikki Pesosen (2001, 40–41) mukaan sukupuoli, nainen ja mies, on usein oletettu luonnolliseksi ja muuttumattomiksi. Nainen ja mies ovat fyysisiltä ominaisuuksiltaan erilaisia. Erilaisuuteen on ajateltu liittyvän myös henkisiä ominaisuuksia, joiden on katsottu johtuvan biologisesta perimästä. Näitä mentaalisia piirteitä kutsutaan feminiinisiksi tai maskuliinisiksi.

Kirsten Reisby (1999, 23) on jakanut sukupuolen neljään tasoon, jotka voidaan erottaa toisistaan analyttisesti, todellisuudessa ne sekoittuvat toisiinsa.

1. Sosiologinen sukupuoli, eli yhteiskunnassa vallitsevat edellytykset ja ehdot, joita biologinen sukupuoli määrittää tai joihin se vaikuttaa. Monissa yhteyksissä naisilla ja miehillä on erilaiset mahdollisuudet ja olosuhteet, esimerkiksi samasta työstä ei saa samaa palkkaa ja työmarkkinat ovat selvästi sukupuolittuneet niin, että huonoimmin palkattuja töitä tekevät useimmin naiset.
2. Kulttuurinen sukupuoli eli sukupuoleen, naiseuteen ja mieheyteen liitetyt mielikuvat. Ennakkoluulot, odotukset, käsitykset ja ilmenemismuodot, symbolit ja merkit.
3. Psykkinen sukupuoli, jolla tarkoitetaan subjektiivista tietoisuutta sukupuolesta. Tietoisuus omasta sukupuolesta ja siitä, mitä se minulle merkitsee sekä sukupuoli-identiteetti eli käsitys omasta sukupuolesta. Tietoisuus sukupuolesta on kehitysprojekti, joka jatkuu läpi elämän, koska yhteiskunnassa ja kulttuurissa on ikään sidottuja erilaisia odotuksia ja käsityksiä ja koska biologiset prosessit muuttuvat.
4. Biologinen sukupuoli, synnymme tietynlaisina ruumiillisina olentoina, mutta yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet vaikuttavat sukupuolipiirteisiin.

Käsitykset miesten ja naisten eroista muodostuvat varhain lapsuudessa. Jo pienillä lapsilla on käsitys niin sanotuista naisten ja miesten töistä, naiset ovat perinteisesti kodin arjesta huolehtijoita, kasvattajia, hoivaajia sekä kotona, että kodin ulkopuolella. Miesten vastuulla on kodin päätoimeentulo ja työelämän tekniset alat. Lapsia ohjataan sukupuolen mukaiseen töiden jakoon sekä tiedostaen että tiedostamatta. Esimerkiksi jo lelujen valinnalla voidaan osoittaa vallitsevia roolikäsityksiä; tytöille ostetaan nukkeja hoivattaviksi ja pojille rakennussarjoja puuhailtavaksi. (Leinonen 2005, 12–13.)

Marjatta Kalliala (1999, 198) on tutkimuksessaan leikkikulttuurista ja yhteiskunnan muutoksesta tutkinut tyttöjen ja poikien leikin maailmaa. Hänen mukaansa tyttöjen ja poikien osallistuminen eri leikkeihin ja erilainen osallistuminen samoihin leikkeihin heijastaa lasten ja aikuisten sukupuolitettua maailmaa. Leikkiainesvarasto karttuu tytöillä ja pojilla vain osittain samankaltaisella materiaalilla. Erot ovat merkittäviä: tytöt seuraavat näkemästään, kuulemastaan ja kokemastaan ihmissuhdeainesta, kun taas poikia kiinnostaa toiminta kaikissa muodoissaan. Tyttöjen näyttäisi kuitenkin olevan mutkattomampi soljua rajujen leikkien maailmaan kuin poikien liikkuminen kohti kauniimpaa. Pojan on varottava suistumasta liikaan tyttömäisyyteen kun taas tyttö voi laajentaa revii-riään poikien puolelle, jos kiinnostus riittää esimerkiksi jalkapalloon.

Naiset ja miehet eivät ole keskenään samanlaisia. Naisten välillä on sekä eroja että yhtäläisyyksiä, kuten miestenkin. Naisten ja miesten välillä on eroja ja myös yhtäläisyyksiä, mutta se ei merkitse sukupuolen katoamista. (Reisby 1999, 22.) Sukupuolen mukaisen eriytymisen vuoksi erilaiset ammatit ja työt sekä niissä vaadittavat taidot yhdistetään mielikuvissa kuitenkin aika sujuvasti joko naisiin tai miehiin. Mielikuvissa sihteerillä on naisen vartalo ja levyseppähitsaajana nähdään miehen vartalo. Miesten ja naisten töissä vaadittaviin ominaisuuksiin yhdistetään erilaisia asioita. Miesten töissä tarvittaviin taitoihin liitetään esimerkiksi vastuunkanto, riskinotto, tehokkuus, ongelmanratkaisut, fyysinen voima ja tekniset taidot. Naisten töihin liitetään puolestaan muun muassa sellaisia ominaisuuksia kuin näppäryys, palveluallttius, myötäeläminen, huolellisuus ja sosiaaliset taidot. Samalla voidaan ajatella, että vastakkaiselta sukupuolelta puuttuisivat nämä taidot. (Kinnunen & Korvajärvi 1996, 14.)

Naisten ja miesten koulutuksen ja töiden eriytymisestä, tai siitä, että jotkin töissä vaadittavat taidot määritellään feminiinisiksi tai maskuliinisiksi ei loogisesti seuraa, että toiset työt olisivat parempia kuin toiset. Kuitenkin työelämän tutkimuksissa on osoitettu, että naisten alueet sijoittuvat ammattien ja työpaikkojen hierarkioissa alemmaksi kuin miesten alueet. (Kinnunen ym. 1996, 15.) Tasa-arvon näkökulmasta sukupuoli ei ole kiinnostava niinkään fyysisenä tai biologisena ominaisuutena, vaan tärkeämpää on oivaltaa sen olevan ennen kaikkea kulttuurisesti ja sosiaalisesti tuotettu. Jokapäiväisessä toiminnassamme toistamme ja vahvistamme käsityksiä naisille ja miehille sopivista tehtävistä ja töistä. Usein sukupuoleen liitetyt käsitykset ja odotukset ovat tiedostamattomia ja niitä pidetään aivan luonnollisina. Sukupuolesta tulee näkyvä silloin, kun joku rikkoo sukupuoleen liittyviä käyttäytymissääntöjä, tutun kaavan mukaan toimimisen sijaan. Tasa-arvon edistämiseksi tarvitaan pioneereja, jotka murtavat perinteisiä kaavoja ja raivaavat tietä uusille toimijoille ja toimintatavoille. (Huhta, Kolehmainen, Lavikka, Leinonen, Rissanen, Uosukainen & Ylöstalo 2005, 29.)

Opiskelijoiden tekemissä digitarinoissa nousee esille se, miten miehet otetaan jo koulutuksessa, sekä myöhemmin työelämässä mielellään vastaan naisten alalla, kun taas naiset joutuvat taistelemaan saadakseen paikkansa miesten aloilta. Tekniikan naiset kokivat, että saavat kovalla työllä raivata tiensä ja osoittaa paikkansa miesten maailmassa. Toinen tekniikan naisista kertoi tarinassaan, kuinka hän on tehnyt kesätöissään paljon töitä, sellaisiakin tehtäviä, joita normaalisti kesätyöntekijät eivät edes tee ja tällä tavalla osoittanut, että hänen paikkansa on tekniikan alalla. Toinen naisopiskelija koki törmäävänsä opiskelussa naisia vähättelevään asenteeseen, erityisesti luokkatovereiden taholta. Hänestä tuntui, ettei naisen panostusta työhön arvosteta yhtä paljon kuin miehen, vaan naisen menestys koulutehtävissä kuitataan ”tyypillisenä tytön työnä”.

Miesten kokemusten mukaan opiskelujen alkuvaiheessa sukupuolierot korostuivat erityisen paljon. Toisella tämä näkyi keskittymisvaikeuksina, koska nuoren miehen ajatukset pyörivät viehkeiden luokkatovereiden ympärillä.

”Kyllähän nuoren miehen aisteille on käyttöä, kun ympärillä oppitunneilla istuu noin monta viehkeää vastakkaista sukupuolta. Ei siinä tiimellyksessä pysty kiinnittämään huomiota opettajaan, joka kertoo luokan edessä asia-

kastyöharjoittelun tai opintosuunnitelman esittelyihin, vaan vilkkaat silmät vaeltavat ympäri luokkaa yrittäen yhdistää nimiä ja naamoja toisiinsa.”

Toisen miehen ryhmässä miehet olivat opiskelujen alussa muodostaneet ryhmätehtävissä oman ryhmän, eli ”poikabändin”. Tämä oli hänen mukaansa menestyessään aiheuttanut kateutta naisopiskelijoiden keskuudessa. Tarinoista voi päätellä, että miesopiskelijat eivät kokeneet miehuutensa olevan uhattuna, vaikka olivatkin valinneet naisille tyyppillisen alan. Päinvastoin he kertoivat tuntevansa, että sosiaalialalla mies saa tuntea olevansa mies, ja naiset pitävät ylistävillä puheillaan tätä myyttiä yllä.

3.2. Sukupuoliroolit ja stereotypiat

Sukupuoliroolilla tarkoitetaan ymmärrystä siitä, minkälainen käyttäytyminen yleensä liitetään mieheen, minkälainen naiseen ja mitä miehen tai naisen odotetaan tekevän. Sukupuoliroolit ovat ympäristöstä opittuja ja saattavat jonkin verran vaihdella tilanteesta toiseen. Jotkut sukupuoliroolikäsitykset ovat vahvoja, yksilöistä toiseen samansisällöisinä ilmeneviä, kuten että miehissä on enemmän johtajiksi pyrkiviä kuin naisissa. Jotkut sukupuoliroolikäsitykset vaihtelevat hyvinkin paljon sisällöllisesti yksilöstä toiseen, kuten esimerkiksi käsitykset miehestä koti-isänä tai äidin ja virkanaisen roolin yhteensovittamisesta. (Hopearuoho-Saajala & Keskinen 1993, 17.)

Sukupuoliroolit muuttuvat sekä iän myötä että ympäristön odotusten ja paineiden vaikutuksesta ja ovat myös herkkiä muuttumaan muotivirtausten ja kulttuuristen käsitysten myötä. Esimerkiksi ennen ajateltiin pitkien housujen heikentävän naisellisuutta, nykyään eivät pojan pitkät hiuksetkaan vähennä maskuliinisuuden vaikutelmaa ainakaan samassa määrin kuin ennen. Sukupuoliroolilla tarkoitetaan siis niitä monia erilaisia käyttäytymismuotoja ja tapoja, joilla oma sukupuoli osoitetaan ulospäin. Sukupuolirooliin sisältyvät myös odotukset toisen sukupuolen edustajan käyttäytymisestä sekä käsitykset siitä, mitä omassa yhteisössä pidetään sopivana tytön ja pojan käyttäytymisenä (Hopearuoho-Saajala & Keskinen 1993, 18.)

Naisten tarinassa sukupuoliroolit näyttäytyivät erityisesti koulumaailmassa kahvipöytäkeskusteluissa, missä miespuoliset opiskelijat keskustelivat naisista, sekä heittivät ”härskiä” vitsiä. Toinen naisista kertoo kokevansa jutut asiaan kuuluviksi, eikä lainkaan ahdistaviksi. Hän toteaa, että herkempi luontoinen nainen saattaisi hermostua ja ottaa liiankin tosissaan poikien jutut. Tästä voimme tulkita, että naisen tulee hänen kokemuksensa mukaan olla tekniikan alalla kovapintainen ja kestää itseensä kohdistuva ronski huumori.

Sukupuolistereotyyppiat käsitteenä tarkoittaa pelkistettyjä odotuksia siitä, millaisina miehet ja naiset on nähty ja halutaan nähdä, miten miesten ja naisten odotetaan käyttäytyvän, pukeutuvan ollakseen naisia ja miehiä. Tyypillisempiä stereotyyppisiä väittämiä: miehet ja pojat ovat loogisempia, parempia johtotehtävissä, rationaalisempia, levottomimpia. Naiset puolestaan ovat tunteellisimpia, hillitympiä, kiltimpiä ja hoivaavampia. Nämä stereotyyppiat ovat yleensä tiedostamattomia itsestäänselvyyksiä. Sukupuolistereotyyppien avulla tytön ja pojan on helpompi rakentaa omaa sukupuolista identiteettiään. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 32–33.)

Sukupuolistereotyyppien ongelmana on se, että ne eriarvoistavat ihmisiä ja tämä houkuttelee vallankäyttöön, mikä aiheuttaa sukupuolten välille konflikteja. Toisen ihmisen voidaan katsoa olevan vähempiarvoisempi pelkästään sukupuolensa vuoksi. Stereotyyppinen ajattelu myös kaventaa yksilön mahdollisia kiinnostuksen kohteita ja rajaa niitä toiminnan kenttiä, joita hän näkee itselleen mahdollisina. Roolirajojen rikkojilta vaaditaan useasti sopeutumista yhteisöihin, joissa hän on ainoa sukupuolensa edustaja. (Teräs 2005, 64.)

Käytäntöjen muuttaminen tasa-arvoisemmaksi edellyttää tiedostamista sukupuolten erilaisesta kohtelusta ja arvostuksesta. Sukupuolistereotyyppien jyräämisen ja epätasa-arvoisuuden uusiutumisen estämiseksi täytyvät omat ajatukset, olettamukset ja toimintatavat altistaa kriittiselle tarkastelulle. Olemme kaikki omaksuneet tietynlaiset stereotyyppiat ja pidämme niitä jatkuvasti yllä omalla toiminnallamme. Ainoa keino stereotyyppien tunnistamiseen ja muuttamiseen on niiden esiin nostaminen ja siten niiden paikkansapitävyyden arvioiminen. (Teräs 2005, 65.)

Miesten digitarinassa sukupuolistereotyytiat näkyivät ainakin sillä tavalla, että miehet kokivat naisten pitävän heitä automaattisesti vaikutusvaltaisina henkilöinä. Kun opiskelijat olivat oppitunnilla miettineet ketkä ovat vaikutusvaltaisimpia henkilöitä luokassa, oli luokan kolme miestä nostettu ensimmäisiksi, vaikka ainakin digitarinan kertoja oli kokenut olevansa neutraali jäsen luokassa. Toisen sosiaalialan miehen kokemuksen mukaan naisilla on eräänlainen sisäsyntyinen kunnioitus miehiä kohtaan.

”Naiset odottavat joissakin asioissa miesten ottavan johtavan roolin asioissa. Miehen sanaa myös kuunnellaan paremmin”

Naisten tarinoissa sukupuolistereotyytiat tulivat selkeästi esille esimerkiksi työharjoittelussa, joissa he kokivat eriarvoistamista. Siellä heidät saatettiin sivuuttaa pelkästään sukupuolensa vuoksi ja heitä voitiin arvioida pelkän sukupuolen, eikä ammattitaidon perusteella. Miespuoliset työntekijät saattoivat kieltäytyä tekemästä yhteistyötä heti kun näkivät, että työpari olisi nainen.

3.3 Tasa-arvo

Tasa-arvolla on useita eri määritelmiä. Tasa-arvo määritelmissä puhutaan tasa-arvon lisäämisestä, eriarvoisuudesta ja huono-osaisuudesta. Tasa-arvon katsotaan edellyttävän huono-osaisten sosiaalisen aseman ja turvan parantamista. (Raunio 1995, 81.) Opinnäytetyössämme tarkastelemme tasa-arvoa monista eri näkökulmista.

Aristoteles jakoi tasa-arvon kahteen osaan: aritmeettiseen ja suhteelliseen tasa-arvoon. Aritmeettinen tasa-arvo toteutuu silloin kun jokainen osallistuja saa tasan samansuuruisen osan jostakin jaettavasta hyödykkeestä. Suhteellisella tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että jokaisen pitäisi olla tasa-arvoinen suhteessa johonkin määrättyyn kriteeriin. Tasa-arvoisuuden kriteereitä on pilkottu erottelemalla mahdollisuuksien tasa-arvo, kohtelun tasa-arvo ja lopputuloksen tasa-arvo. (Raunio 1995, 81.)

Mahdollisuuksien tasa-arvolla on tarkoitus vähentää sukupuoleen, rotuun, sosiaaliseen taustaan ja asuinpaikkaan perustuvaa eriarvoisuutta sekä antaa todellisten kykyjen ja

ansioiden ratkaista. Mahdollisuuksien tasa-arvo sisältää uskon, että yksilön tulee saada tehdä vapaasti valintansa sekä kaikille taataan yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa itseään. Ihmisten lähtökohdista johtuen, joillakin on muita heikommat edellytykset käyttää yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia. Kohtelun tasa-arvon taustalla on, että samanlainen kohtelu vahvistaa ihmisten yhteenkuuluvuudentunnetta yhteiskunnassa, kukaan ei saa erityiskohtelua. Tapauksia tulee kohdella samalla tavalla ja erilaisia tapauksia eri tavalla. Lopputuloksen tasa-arvo tarkoittaa, että yhteiskunnassa vallitsee tasa-arvo vasta kun kaikkien tarpeet tyydytetään yhtäläisesti. Yksilöä tulee tavalla tai toisella ohjata tekemään yhteiskunnan oikeina pitämiä valintoja. (Raunio 1995, 82–86.)

Sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet toteuttaa itseään ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Samojen mahdollisuuksien ohella tulee myös korostaa samoja oikeuksia ja velvollisuuksia opinnoissa, työelämässä, perhe-elämässä ja vapaa-aikana. Sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen ja sen ylläpitäminen edellyttää niin yhteiskunnallisia kuin yksilöllisiä tekoja. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 29.)

Sukupuolten tasa-arvo voidaan määritellä kolmella eri tavalla. Muodollinen tasa-arvo toteutuu silloin, kun laki, säädökset ja ohjeet ovat samanlaisia sukupuolesta riippumatta. Muodollisen tasa-arvon toteutumista on esimerkiksi äänioikeus, opiskeluoikeus ja oikeus saada samasta työstä samaa palkkaa. Mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa naisten ja miesten yhtäläisen arvostuksen ja mahdollisuuksien takaamista. Jotta mahdollisuuksien tasa-arvo toteutuisi, se edellyttäisi että eriarvoisuus tunnistetaan ja altavastaaajaa autetaan erillisillä toimilla. Varsinaisesta toteutuneesta tasa-arvosta voidaan puhua vasta, kun eriarvoisuus on todettu ja sitä ylläpitävät käytännöt on muutettu ja rakenteet purettu. Tasa-arvosta voidaan puhua silloin kuin esimerkiksi naiset ja miehet saavat samaa palkkaa samanarvoisesta työstä. (Huhta ym. 2005, 29–30.)

Suomen laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Viranomaisten ja oppilaitosten on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä opetus, tutkimus ja

oppiaineisto tukevat lain tarkoituksen toteutumista. Oppilaitosten ja muiden koulutusta järjestävien yhteisöjen on pidettävä huolta siitä, ettei syrjintää tapahdu esimerkiksi jos henkilö asetetaan opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä tai opintosuoritusten arvioinnissa sukupuolen perusteella epäedullisempaan asemaan.

Yllä olevassa laissa sanotaan, että viranomaisten ja oppilaitosten on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Lisäksi laki sanoo, että oppilaitosten ja muiden koulutusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, ettei opetusta järjestettäessä ketään aseteta sukupuolen perusteella epäedullisempaan asemaan. Näyttäisi siltä, ettei laki toteudu mainitulla tavalla, koska esimerkiksi toisen tekniikan alan naisen kokemus ensimmäisestä työharjoittelusta tehtaassa oli ollut hyvinkin negatiivinen. Harjoittelun aikana hän ei ollut saanut tehdä muuta kuin keittää kahvia ja kuunnella työttölyä. Hänen kokemuksensa oli, ettei kukaan yrittänyt opettaa hänelle mitään, koska hän on nainen. Naisella ei tässä tilanteessa ollut mahdollisuutta tasa-vertaiseen opetukseen, vaan hänet asetettiin selvästi sukupuolen perusteella epäedulliseen asemaan.

Raunio Kyösti (1995, 83–84) kirjoittaa siitä, miten viime aikoina on vaadittu julkisten tehtävien jakamista tasan eri sukupuolta edustaville. Sukupuolesta halutaan tehdä ansi-oihin rinnastettavissa oleva valintaperuste. Varsinkin naisten suosimista perustellaan usein ansioilla. Naisilla katsotaan olevan erityisiä ominaisuuksia ja kykyjä parantamaan yhteiskunnallista päätöksentekoa. Katsottaessa pelkkää sukupuolta, se oikeuttaa epä-tasa-arvoiseen kohteluun. Ansioituneempi voidaan syrjäyttää vääränlaisen sukupuolen vuoksi. Mahdollisuuksien reilu tasa-arvo edellyttää, että ihmisten todelliset ansiot otetaan huomioon sukupuolesta, rodusta ynnä muusta riippumatta. Tämä taataan kieltämällä sukupuoleen, rotuun tai muuhun sellaiseen kohdistuva syrjintä.

Naisten tarinoissa kokemukset työharjoitteluista ja työelämästä miesvaltaisilla aloilla kuvasivat, miten naisten täytyy tehdä enemmän töitä vakuuttaakseen työkaverit osaamisestaan. Mies pääsee heidän kokemuksen mukaan helpommalla ja työtehtävien laatu ja määrät ovat täysin erilaiset naisilla kuin miehillä.

”Näiden kokemusten jälkeen olen insinööriopintojeni aikana pyrkinyt työharjoitteluissa lähes täydellisyyteen.”

Miesten tarinassa toinen miehistä kuvaa, miten hän kokee, että opettajat ja luokkatoverit suhtautuvat miesopiskelijoihin ennemminkin miehinä kuin henkilöinä. Hänen mielestään opettajien on helpompi hyväksyä miesten näkökulmat asioihin kuin naisten. Naiset joutuvat paremmin perustelemaan näkökulmiaan. Tästä päätellen myös miehet ovat huomanneet saman: naiset joutuvat enemmän todistelemaan osaamistaan ja vakuuttelemaan pätevyyttään kuin miehet.

”Mies esittää asian suoraan ja ytimekkäästi, joten se kuulostaa aivan tosipuheelta, vaikka olisikin puuta heinää.”

Koulussa tasa-arvo tarkoittaa vaikeata tasapainottelua samanlaisuuden ja erilaisuuden välillä, yksilön kunnioittamista ja yhteenkuuluvuutta. Se tarkoittaa erilaisuuteen kytkeytyviä ongelmia ja sitä, miten erot voidaan nähdä. Sukupuoli näyttelee itsenäistä ja tärkeää roolia, josta kaikkien koulun parissa toimivien on hyvä olla tietoisia. (Arnesen 1999, 9.) Jokaisessa oppilaitoksessa peruskoulua lukuun ottamatta tasa-arvon edistämiseksi on laadittava tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelman tulee sisältää oppilaitoksen tasa-arvotilanteen, siihen liittyvien ongelmien kartoitus ja toteutettaviksi tarkoitetut tarpeelliset toimenpiteet. Tasa-arvosuunnitelmassa täytyy olla arvio edelliseen tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisesta. (Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymä Lappia 2011.)

3.4 Ainokaisuus

Ainokaisuus tarkoittaa, että on jonkin yhteisön sukupuolen ainoa edustaja. On olemassa esimerkkejä, missä sukupuoli vaikuttaa huomattavastikin tilanteessa, missä muita sukupuolen edustajia ei ole. Tutkimusten mukaan vaikuttavana tekijänä on työyhteisön näkymätön tapakoodisto ja ilmapiiri eli se miten esimerkiksi miesvaltainen työyhteisö suhtautuu ainokaiseen naiseen. (Leinonen 2005, 25.)

Digitarinassa toinen tekniikan alan naisista kertoo, kuinka hän on joutunut lunastamaan paikkansa miesvaltaisessa työyhteisössä kovalla työllä ja periksiantamattomuudella. Kovan työn tuloksena hän on saanutkin kannustavaa palautetta.

”Yksi miespuolinen insinööri töissä ilmoittikin kesä lopuksi, että sinähän kuulut jo talon kalustoon.”

Eija Leinosen (2005, 26) toimittamassa teoksessa, opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen, kirjoitetaan Lehtori Vappu Sunnarin tutkimuksesta, jossa hän on tutkinut ainokaisuutta ja yliopisto-opiskelijoiden stressiä sukupuolinäkökulmasta. Tämän tutkimuksen mukaan samantyyppisiä ilmiöitä kuin työyhteisöissä näkyy myös opiskelijayhteisöissä. Esimerkiksi kasvatustieteiden ja humanististen tieteiden miesopiskelijoiden kokemuksen mukaan miehiä haluttiin kuulla juuri sen takia, koska he ovat vähemmistö. Tutkimuksessa tuli esille, että tekniikanalan naisopiskelijat eivät kohdanneet samanlaista kohtelua. Tekniikanalan miesopiskelijat haluavat suojella ja auttaa opiskelijanaisia. Nainen nähdään heikompana, avun tarvitsijana. Nainen voi ainokaisena kokea arkuutta ilmaista tietämättömyyttään. Ainokainen nainen joutuu myös tekemään miesvaltaisessa yhteisössä moninkertaisen työmäärän.

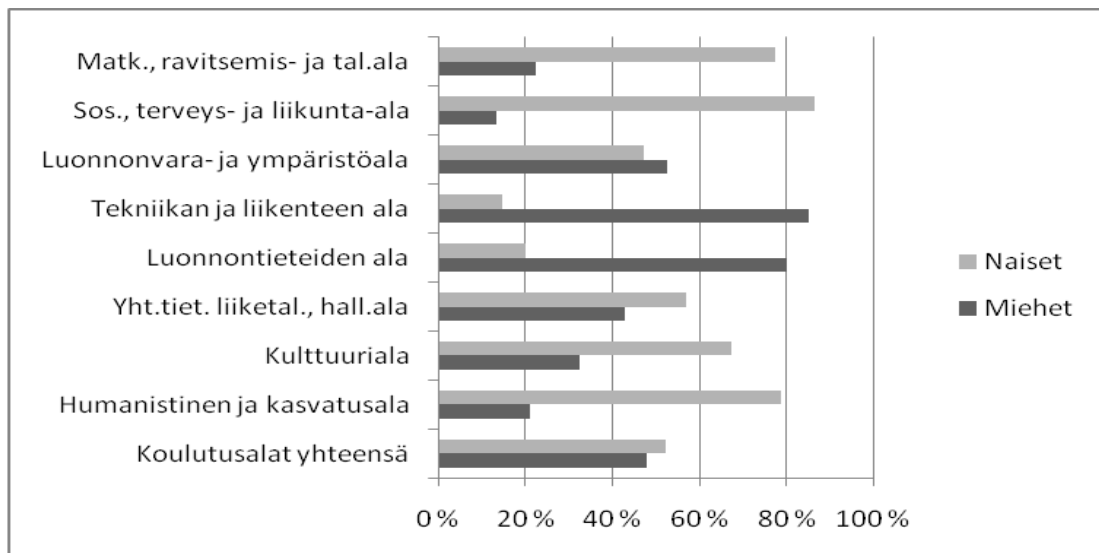
Opinnäytetyössämme näkyi sama ilmiö. Miehiä haluttiin kuulla, koska he ovat vähemmistö. Naiset eivät kokeneet, että heitä olisi huomioitu opiskelussa sen vuoksi, että he edustavat sukupuolivähemmistöä. Päinvastoin he joutuivat todistelemaan osaamistaan niin koulussa kuin harjoittelussa miesvaltaisessa työyhteisössä saadakseen arvostusta.

Ainoana naisena töissä rakennustyömaalla oli toisen tekniikan naisopiskelijan mielestä haastava kokemus. Nainen työskenteli työmaalla sähköasentajana, johon työhön hänellä oli vaadittu koulutus. Sukupuoli näkyi kuitenkin muun muassa siinä, ettei paikalle saapunut lukkoseppä huolinut häntä työparikseen. Lukkoseppä oli vaatinut saada työpariksi toisen asentajan, syyksi tähän hän oli ilmoittanut sukupuolen, naistyöntekijä ei kelvannut.

4. SUKUPUOLI KOULUTUKSESSA

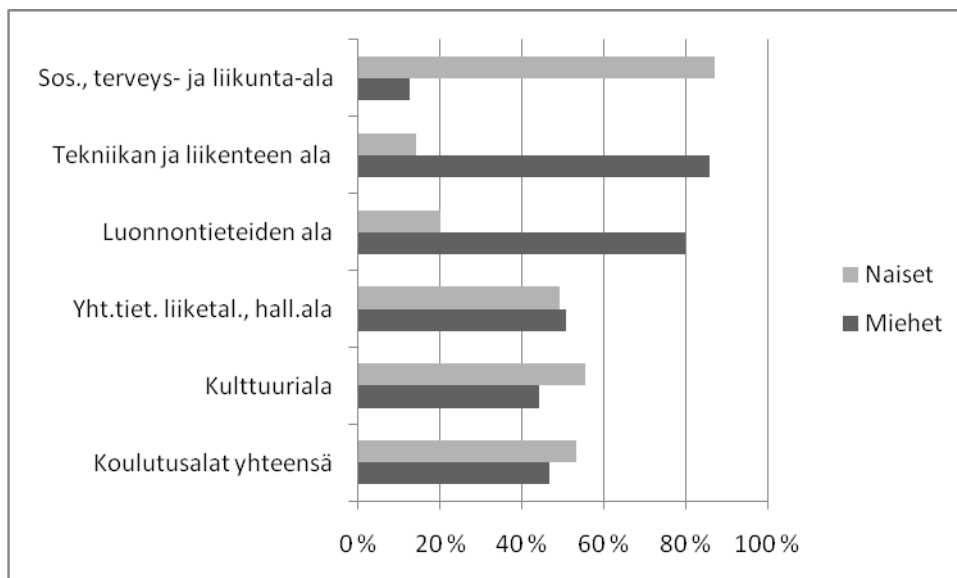
4.1 Opiskelupaikat sukupuolen mukaan

Ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluopinnoissa sukupuolten segregatio, eli sukupuolen mukainen eriytyminen on Suomessa koulutusaloittain erittäin jyrkkä. Korkeakoulujen osalta segregatio on kansainvälisestikin poikkeuksellinen. Naiset aloittavat korkeakouluopinnot selvästi miehiä useammin ja muun muassa tästä johtuen nuorten naisten koulutustaso on selvästi korkeampi kuin nuorten miesten. (Segregaation lieventämistyöryhmän loppuraportti 2010, 46.)

Kuvio 1. Ammattikorkeakouluopiskelijat koulutusalan mukaan 2010

Ammattikorkeakouluopiskelijoista vuonna 2010 enemmistö oli naisia. Kaikilla aloilla kuitenkin opiskelee nykyisin sekä naisia että miehiä, mutta koulutusalojen välillä näyttää olevan suuria eroja nais- ja miesopiskelijoiden määrissä. Perinteisellä naisten alalla, sosiaali- ja terveysalalla opiskelijoista melkein 90 % oli naisia. Muita selkeästi naisten valtaamia aloja ovat humanistinen ja kasvatustieteiden ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala, myös kulttuurialalla enemmistö opiskelijoista on naisia. Selkeästi taas miesten valtaamia aloja ovat tekniikan ja liikenteen ala sekä luonnontieteiden ala. (Tilastokeskus 2010)

Kuvio 2. Kemi-Tornion Ammattikorkeakouluopiskelijat koulutusalan mukaan 2010

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa opiskelupaikat ovat jakautuneet lähes täsmälleen samalla tavalla naisten ja miesten kesken kuin valtakunnallisellakin tasolla. Poikkeuksen tekevät yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan sekä kulttuurialan opiskelijat. Näillä aloilla Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa on enemmän miesopiskelijoita, kuin valtakunnallisella tasolla. (Tilastokeskus 2010a.)

Kuviosta näkee kuinka pienenä vähemmistönä tutkimusryhmämme todella opiskelee. Tekniikan alalla tutkimusryhmäämme kuuluvien naisten luokalla oli naisopiskelijoita toisen luokalla neljä ja toisen puolestaan kolme. Miesopiskelijat olivat myös eri ryhmistä ja heitä oli toisen luokalla kolme ja toisen luokalla neljä miespuolista opiskelijaa.

4.2 Sukupuolisensitiivinen ohjaus

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuolinäkökulman huomioonottamista kaikessa toiminnassa. Se on herkkyyttä tunnistaa omassa toiminnassa tiedostamattomia tekijöitä, jotka vaikuttavat suhtautumisessa miehiin ja naisiin. Sukupuolisensitiivinen ohjaaja tiedostaa ja ymmärtää, että maailma on monessa suhteessa erilainen naisille ja miehille, ja hän kykenee ottamaan tämän huomioon kohdatessaan opiskelijoitaan. Sukupuolisensitiivisellä ohjaajalla on tietoa sukupuolisosialisaatiosta, sukupuolijärjestel-

mästä ja tasa-arvolainsäädännöstä. Hän tiedostaa omia uskomuksiaan ja olettamuksiaan sekä arvioimaan tulkintoja. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 31.)

Sukupuolisosialisaatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilöt tulevat osaksi sukupuoli-järjestelmää yhteiskunnassa (Alho 2007, 6). Ulkoasiainministeriön kehityspoliittinen osasto (2004) on tehnyt opetuspaketin sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Siinä sukupuoli-järjestelmä määritellään taloudellisten, yhteiskunnallisten ja poliittisten rakenteiden valtajärjestelmäksi, joka ylläpitää ja tuottaa sukupuolirooleja. Kulttuurinen identiteetti yhteisölle muodostuu arkisista käytännöistä, esimerkiksi perinteet, käyttäytymissäännöt ja pukeutumistavat. Nämä ilmaisevat yhteisön arvoja ja asenteita, mitä naisena ja miehenä oleminen yhteisössä tarkoittaa. Nämä mieheyteen ja naiseuteen liitetyt arvostukset ja tavat ilmaista sukupuolta muodostavat sukupuoli-järjestelmän. Sukupuolisosialisaatio on prosessi, joka on jatkuvasti käynnissä oppilaitoksissa. Sen vuoksi on tärkeää miettiä, minkälaisia roolimalleja oppilaille annetaan ja miten sukupuolta esitetään. Koulutusjärjestelmä ei vain ylläpidä eroja sukupuolten välillä, vaan myös tuottaa niitä. (Alho 2007, 7.)

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan muun muassa taitoa tunnistaa miesten ja naisten tarpeiden ja viestintätapojen erilaisuutta sekä taitoa havainnoida epätasa-arvoista kohtelua tai rakenteita. Lähtökohtana sukupuolisensitiivisessä opetuksessa on havainto, että sukupuoli on biologian lisäksi myös yhteiskunnallinen konstruktio, jota vasten jokainen tyttö ja poika kasvaessaan itseään peilaavat. Sukupuolisensitiivisyydellä opetuksessa tarkoitetaan sitä, että sukupuolen mahdollisia vaikutuksia tyttöjen ja poikien, naisten ja miesten elämään pohditaan tietoisesti ja usein itsestään selviltä tuntuvat sukupuolierot pyritään tekemään näkyviksi, jotta eroihin liittyvään eriarvoisuuteen voidaan puuttua. (Kujala & Syrjäläinen 2010, 31.)

Päivi-Katriina Juutilainen (2005, 30) luonnehtii sukupuolisensitiivistä ohjausta purkamisen ja rakentamisen prosessiksi. Prosessissa sukupuolistuneita käsityksiä ja uskomuksia pyritään purkamaan ja tilalle rakennetaan uusia merkityksiä. Tällainen prosessi tulee mahdolliseksi, kun yksilöllisesti koettuja, usein ääneen lausumattomia ja intuitiivisia havaitsemis- ja tulkintatapoja tuodaan tietoisuuteen. Tietoisuuden tuloksena opiskelija

voi ymmärtää selvemmin käsitystensä ja toimintansa perusteita sekä niiden taustalla olevia arvoja, uskomuksia ja olettamuksia.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuoda esille juuri näitä yksilöllisesti koettuja, opiskelijoiden omia kokemuksia sukupuolesta sukupuolivähemmistönä opiskellessaan. Digitalinoita työstettäessä opiskelijat kertoivat, että ovat alkaneet kiinnittämään huomiota ja tiedostamaan sukupuoleen liittyviä asioita aikaisempaa enemmän. Tämän tietoisuuden tuloksena opiskelijat voivat ymmärtää selvemmin käsitystensä ja toimintansa perusteita sekä niiden taustalla olevia arvoja, uskomuksia ja olettamuksia.

Sukupuolisensitiivinen ohjaaja kykenee tunnistamaan sukupuolia kategorisoivia kielellisiä elementtejä ja käyttää itse moninaisuutta arvostavaa kieltä. Kriittiseen arviointiin kykenevä ohjaaja pyrkii jatkuvasti tiedostamaan sukupuoliin liittyviä omia tulkintojaan ja pohtimaan oman henkilökohtaisen toiminnan vaikutuksia ohjattaviin. (Juutilainen 2005, 31.)

Tekniikan alan naiset olivat kokeneet myös opetushenkilöstön taholta eriarvostavaa kohtelua. Sukupuolieroja korostettiin väärällä tavalla, jopa alentavasti.

”Kerrankin tullessani tauolta luokkaan opettaja ja muutama oppilas keskustelivat naisista, kuinka on olemassa ”kestotilauksia ja irtojakeleita”. Juttu ehti jatkua pitkään ennen kuin opettaja huomasi minut ja meni punaiseksi ja sanoi ettei huomannut saapumistani..”

Samainen opettaja kertomuksen mukaan viihdyttää oppitunneilla näyttämällä oppilaille, mistä löytyy hyviä bordelleja Saksassa, sekä usein tunnilla katsotaan jalkapalloa tai jääkiekkoa. Opiskelija kertoi, ettei enää edes käy kyseisen opettajan tunneilla, vaan osallistuu suoraan tenttiin.

Sukupuolistereotypiat voivat vaikuttaa opetukseen. Yksi yleisimmistä stereotypioista on, että miehet ovat hyviä matematiikassa ja fysiikassa ja naiset puolestaan ovat kielellisesti lahjakkaita. (Teräs 2005, 62.) Jos opettaja ei tiedosta näitä sukupuolistereotypioita, voi hän tahtomattaankin pitää yllä epätasa-arvoista kohtelua sukupuolten välillä.

Kieliopinnoissa toinen tekniikan naisista koki saavansa vähemmän kannustusta kuin miehet. Tasoltaan hän koki olevansa keskitasoa ja kaipasi enemmän kannustusta opettajalta. Hänen mielestään opettaja kuitenkin turvautui lähes aina häneen jos joku muu ei tiennyt vastausta.

”Samaa kannustusta en kuitenkaan saa, minkä pojat. Jos ”Mikko” osaa suomentaa sanan oikein opettaja kiljuu lähes riemusta; HYVÄ MIKKO. Jos minä suomennan, asia ohitetaan olan kohautukella. Mutta jos teen virheen, saan kyllä kuulla siitä..”

Toisaalta naisopiskelijat olivat kokeneet saavansa myös sukupuolisensitiivistä ohjausta koulutuksessa. Myönteinen kokemus tekniikan alan opiskelijoilla oli se, kun opettajat puhuvat sukupuolineutraaleilla ammattinimikkeillä.

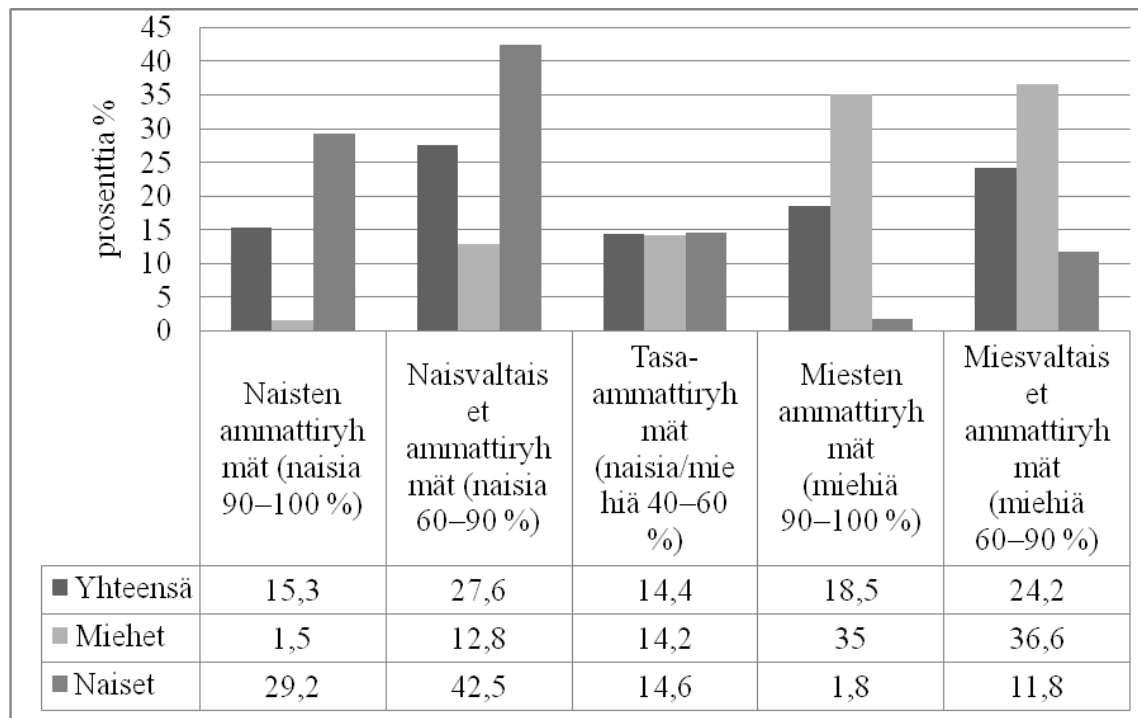
”...myönteisesti yllättää kun opettaja käyttääkin neutraaleja termejä puheessaan opiskelijoiden tulevaisuudesta sen sijaan että jatkuvasti kertoisi työmiesten tulevista tehtävistä.”

Miesten tarinoissa ei ollut juurikaan nostettu esille opetusta ja ohjausta sukupuoleen liittyen. Ainoa esimerkki oli siitä, että jos kukaan ei ole ollut halukas osallistumaan keskusteluun, opettaja saattaa usein kysyä miehen mielipidettä. Toisaalta tarinan kertoja pohti, että syynä voi olla myös se, että hänellä on pitkältä ajalta kokemusta työelämästä. Opettaja haluaa saada kokeneen näkökulman esiin.

5. SUKUPUOLI AMMATISSA

5.1 Nais- ja miesvaltaiset ammattiryhmät

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston (2010c) mukaan vuonna 2008 joka kolmas työssäkäyvä työskenteli ammattiryhmissä, joissa samaa sukupuolta olevia oli 90 prosenttia tai enemmän. Vain 14 prosenttia työllisistä työskenteli ammattiryhmissä, joissa miehiä ja naisia oli lähes saman verran (40–60 prosenttia).

Kuvio 3. Työllisten jakaantuminen nais- ja miesvaltaisiin ammattiryhmiin vuonna 2008

Naisista 29 prosenttia työskenteli naisten ammattiryhmässä (naisia 90 prosenttia tai enemmän), kun taas miehiä miesten ammattiryhmässä (miehiä 90 prosenttia tai enemmän) työskenteli hieman enemmän, yhteensä 35 prosenttia. Suurimpia naisten ammattiryhmiä olivat erilaiset hoiva- ja hoitoalan ammatit sekä sihteerit. Suurimpia lähinnä miehistä koostuvia ammattiryhmiä olivat ajoneuvokuljettajat, rakennustyöntekijät sekä koneasentajat ja -korjaajat. Miehistä vain 1,5 prosenttia oli hakeutunut naisten ammattiryhmiin ja naisista vain alle kaksi prosenttia oli hakeutunut miehille tyypillisiin ammattiryhmiin. (Tilastokeskus 2010c.)

Yli puolet työssäkävivistä työskenteli nais- tai miesvaltaisissa ammattiryhmissä (naisia tai miehiä 60–90 prosenttia). Yleisimpiä naisvaltaisia ammattiryhmiä olivat myyjien, siivoojien ja tarjoilijoiden sekä peruskoulun ja lukion opettajien ammattiryhmät. Miehillä suurimpia miesvaltaisia ammattiryhmiä olivat maanviljelijöiden, tietotekniikan erityisasiantuntijoiden, rahdinkäsittelijöiden ja varastotyöntekijöiden sekä kiinteistöhuoltomiesten ammattiryhmät. Naisista 12 prosenttia oli hakeutunut miesvaltaisille aloille ja vastaavasti naisvaltaisilla aloilla työskenteli lähes saman verran miehiä. Tasa-ammattiryhmistä suurimpia olivat myyntineuvottelijat, -edustajat, ja – sihteerit, myymälänhoitajat ja pienkauppiat, valtion hallinnon erityisasiantuntijat sekä ammatillisten oppilaitosten lehtorit. (Tilastokeskus 2010c.)

5.2 Nainen tekniikanalalla

Tyttöjen ja naisten alanvalintaan vaikuttavat vähintään piiloisesti mielikuvat ja tieto työn ja muun elämän yhteensovittamisen mahdollisuuksista. Yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa hoivavastuu on naisilla, perinteiset valinnat voivat olla rationaalisia. Silti tyttöjen ja naisten piirissä tapahtuu toisen sukupuolen ammattiin suuntautumista. (Brunila & Heikkinen & Hynninen 2005, 29.)

Tekniikan alan naisten digitarinassa ei ollut mainintaa, siitä miksi opiskelijat ovat valinneet miehisen alan. Tarinoista kuitenkin on aistittavissa se, että he haluavat olla rikkomassa sukupuoliin liittyviä stereotyyppioita.

”He (miehet) pitävät itsestään selvänä sitä, että joku päivä heillä on vakiintuinen työpaikka ja kotona vaimo ja perhe. Minä en aio olla se vaimo kotona lasten kanssa.”

Osa toisen sukupuolen aloille koulutukseen ja työhön hakeutuvista vaihtaa oman sukupuolen aloille johtuen eriarvoistavista käsityksistä sukupuolista ja niistä johtuvista käytännöistä koulutuksessa, työelämässä ja muussa elämässä. On voitu kohdata esimerkiksi vähättelyä, kiusaamista ja seksuaalista häirintää. Työtehtäviä on voitu jakaa sukupuolen

mukaan ja nainen on voinut saada samastakin työstä vähemmän palkkaa kuin mies. (Brunila ym. 2005, 29.)

Yhdistämme naisiin ja miehiin erilaisia ominaisuuksia, piirteitä ja kykyjä. Teknologian asiantuntijuus mielletään usein mieskeskeiseksi ja miehiseksi toiminta-alueeksi, jolloin puhutaan sukupuolittuneesta asiantuntijuudesta. Teknologian pariin tuleva nainen saattaa joutua sopeutumaan miehiseen valtakulttuuriin rupeamalla ”hyväksi jätkäksi” tai työpaikan somistukseksi.

Naisten digitarinoissa pohdittiin myös miesten maailman huumoria. Naisista puhutaan paljon ja heitetään härskiä vitsiä. Digitarinan kertojan mielestä näihin juttuihin tulee suhtautua vitseinä, eikä olla liian herkkänahkainen ja ottaa tosissaan poikien juttuja.

Naisen elämänpiirin tuottama tieto ja kokemus eivät usein tule työssä arvostetuksi eivätkä kuulluksi. Tärkeää on huomata, että vaikka teknologian alalla toimivat naiset voivat jakaa samantyyppisiä kokemuksia, ovat he keskenään erilaisia, eikä naiseus ole universaali kategoria teknologiankaan piirissä. Alalla työskentelee erilaisia lähtökohtia ja intressejä omaavia naisia, jotka eivät halua tulla määritetyiksi suhteessa miehiin tai miehen kautta. (Brunila ym. 2005, 29.)

5.3 Mies sosiaalialalla

Sosiaalialan naisvaltaisuuden syyt ovat syvällä ajattelutavoissamme ja kulttuurissamme. Länsimaisessa kulttuurissa naisten ja miesten työt on perinteisesti erotettu toisistaan. Miesten työksi on ymmärretty tavaroiden tuotannon kaltaiset tehtävät, kun taas vastuun kantaminen arkielämästä ja lähimmäisistä ymmärretään usein naisten työksi. Kulttuurisesti naisille ymmärretyt työt edustavat siis sosiaalipalveluissa työskentelemisen keskeisiä sisältöjä; arkipäivän ehtojen turvaamista ja toisista ihmisistä huolehtimista. Perinteisiä sukupuolirajoja ei ole pystynyt rikkomaan edes työn ammatillistuminen, parantuneet koulutusmahdollisuudet ja ammattien arvostuksen nousu. (Ketola & Kokkonen, 1993.)

Tutkimusryhmämme miehet kokivat, että heillä on merkittävä rooli sosiaalialalla. Yhtenä näistä on miehen malli. Toinen miehistä koki, että esimerkiksi ilman isää kasvaneille lapsille on tärkeää viettää aikaa miehen seurassa ja kasvavat nuoret voivat imeä vaikutteita siitä, millainen miehen tulee olla. Nuoret voivat luoda luottamussuhteen miestyöntekijään ja se kantaa tulevaisuudessa hedelmää miesten kanssa toimiessa. Lisäksi miehiin yhdistetään käsitys fyysisestä voimasta, kurista ja järjestyksestä. Sosiaalialan miesopiskelija mietti, että kasvava nuori voi tarvita seinää, kenen kanssa koetella voimiaan tai samaa sukupuolta olevaa henkilöä, kenen kanssa voi keskustella yhteisestä fysiologisesta kehityksestä tai muutoksesta.

Erja Saarinen (2007 8-9) on kirjoittanut Sosiaaliturvalehdessä Miessakkien projektityöntekijän, Peter Peitsalon ajatuksista miehestä sosiaalialalla. Peitsalon mukaan miehelle oman paikan ja ammatti-identiteetin hakeminen sosiaalialalla on hankalaa, koska työkavereina ei useinkaan ole miehiä ja silloin vertaisuus puuttuu. Työkulttuurit ovat naisten luomia, perustuvat naisten toimintamalleihin ja verkostoihin ja voivat olla niin vahvoja, ettei yksittäinen mies pysty niissä mitään muuttamaan. Peitsalo kertoo, että mies voi tuntea olonsa työpaikassa niin hankalaksi, että hakeutuu muualle, joko toiselle alalle tai johtotehtäviin, vaikka pitäisikin asiakastyöstä.

Joskus ainoa mies voi olla työpaikalla paapomisen kohde, jonka pullan ja kahvin saannista huolehditaan. Nuori mies voi olla keski-ikäisten naisten ”lemmikki” mikä ei kaikkia miellytä. Peter Peitsalo kysyykin, kuinka mies voi silloin olla vakuuttava työntekijä tai täysivaltainen jäsen työryhmässä? Toisaalta mieheen voi kohdistua perinteisiä odotuksia, hänen voidaan odottaa korjaavan koneet ja hoitavan talonmiehen työt, vaikka hänet on palkattu esimerkiksi ohjaustyöhön. Miehen sanomisiin saatetaan myös suhtautua kuin jumalan sanaan eikä oteta tasavertaisen kollegan näkemyksinä. Yleisesti ajatellaan myös, että miehet pääsevät naisia helpommin esimiesasemiin. (Saarinen 2007, 8-9.)

Miesten tarinoissa tuli esille, naisten suhtautuminen miehiin sosiaalialalla. Heidän mielestään naiset pitävät edelleen yllä vanhakantaista mies on naisen yläpuolella asennetta ja odottavat, että mies ottaa johtavan roolin. Vaikka mies ei tietoisesti hakeutuisikaan johtavaan rooliin, heille tämä osa lankeaa luonnostaan.

”Vaikka en kyllä tietoisesti yritä vaikuttaa kenenkään toisen päätöksiin luokkamme asioissa, mutta tuloksena olen kuin kuningas Midas, jonka kosketuksesta kaikki muuttuvat kullaksi.”

Miehet tietysti nauttivat tästä, naisilta saamastaan kunnioituksesta, eivätkä suinkaan häpeä sitä, että ovat hakeutuneet naisvaltaiselle alalle. Sosiaali-alan miehet eivät kokee miehekkyytensä vähenevän sillä, että ovat naisvaltaisella alalla. Päinvastoin he tunsivat todella olevansa miehiä, sillä hehkeät naiset pitävät heidän mukaansa ylistävillä puheillaan tätä myyttiä yllä.

”Kyllä miehen kelpaa koulun käytävillä tepastella kukkona kanatarhassa niin, että sulat vain entisestään pöyhistyvät. Sosiaali-alalla miehen ei tarvitse todistaa olevansa mies, sillä kilpailun puutteen takia se on itsestään selvä. Mies siis välttyy turhalta sapelin kalistelulta.”

6. DIGITAALINEN TARINANKERRONTA

6.1 Digitalina

Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmänä käytimme digitalinaa. Kun saimme opinnäytetyöaiheemme Lapin Letka -hankkeelta, ehdotti opinnäytetyöohjaajamme, että tekisimme opiskelijoiden kanssa digitalinat. Ehdotus tuntui meille sopivalta ja päätimme alkaa tekemään opinnäytetyötämme tämän ajatuksen pohjalta. Digitalinan tekeminen oli meille entuudestaan tuttua, koska olimme tehneet digitalinat aiemmissa opinnoissamme yhteistyön kurssilla. Koimme digitalinan helpoksi ja mukavaksi tavaksi tuoda esille itselle tärkeitä asioita, mielipiteitä ja kokemuksia. Sukupuolivähemmistönä opiskelu on aihe, josta digitaalisen tarinankerronnan avulla on mahdollista tuoda esille opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä mielenkiintoisella tavalla.

Tarinankerronta on taianomainen ja voimallinen taito. Se ei vain kuljeta kuulijakuntaa jännittävälle matkalle kuvitteelliseen maailmaan, vaan se voi myös paljastaa salaisuuksia ihmisten käytöksestä tai aiheuttaa kuulijakunnassa halun tehdä yleviä tekoja. Tarinankerronnalla voi olla myös muita tavoitteita, esimerkiksi opettaa ja ohjata tai välittää tärkeää tietoa. Digitaalinen tarinankerronta on ihmiskunnan uusi tapa nauttia tarinallisesta viihteestä. Tarinan kerronnalla on olemassa pitkät perinteet ihmisten elämässä. (Miller 2008, 4.)

Kupiainen ja Sintonen (2009, 144–146) ovat kirjoittaneet teoksessaan medialukutaidot osallisuus mediakasvatus, digitaalisesta tarinankerronnasta, sen työstämisen vaiheista ja digitalinan merkityksestä tarinan tekijälle. Alkuperäisessä Digital Storytelling- liikkeessä oli tarkoituksena prosessoida omaan elämään liittyvä tarina kuvien ja äänten muodostamaksi kokonaisuudeksi. Digitaalinen tarinankerronta otettiin käyttöön työpajoilla Yhdysvalloissa vuonna 1993. Työpajoissa toteutuivat yhteisöllisen taiteen tekeminen, tuottaminen ja omaan elämään liittyvän tapahtuman, omien ajatusten ja tunteiden kertominen muille digitalinan avulla.

Kupiaisen ja Sintosen (2009, 145-146) mukaan digitaalinen tarinankerronta perustuu omien elämäntarinoiden kertomiselle ja niiden jakamiselle. Tarina voi olla kertomus tekijälle merkittävästä tapahtumasta, elämäntilanteesta, kokemuksista tai tärkeästä pai-

kasta. Digitaalinen tarinankerronta antaa mahdollisuudet myös omien mielipiteiden esittämiselle, jolloin tekijä voi saada muiden ihmisten huomion häntä puhuttavaan asiaan. Digitarinan avulla tekijä saa oman äänensä kuulluksi. Digitarinan työstöä aloitettaessa ei tutkimusryhmä mieltänyt sukupuolen olevan mitenkään merkityksellisessä asemassa opiskeluissa. Kun syvennyimme aiheeseen tarkemmin, alkoi aiemmin tiedostamattomat sukupuolen merkitykset nousta esille.

Digitarinassa omaa tarinaa työstetään ideasta käsikirjoitukseksi ja lopulta teokseksi, jonkin helpon editointiohjelman avulla. Käytimme työssämme MovieMakeria. Tarinan kertominen pohjautuu still-kuviin, kertojaääneen ja mahdollisiin taustaääniin. Tavoitteena on kokonaisuus, jonka sisältö puhuttelee vastaanottajaa ja jättää tilaa myös vastaanottajan omalle tarinaa täydentävälle ajattelulle. Digitarina on muutaman minuutin mittainen mediaesitys still-kuvista, kertojan äänestä ja mahdollisesti muusta taustaäänestä. Tutkimusryhmämme tekemissä digitarinoissa ei ole lainkaan taustaääntä, vaan ne koostuvat pelkästään still-kuvista ja kertojan äänestä. (Kupiainen & Sintonen 2009, 145-146.)

Digitarinan aihe, vähemmistösukupuolena opiskelu ammattikorkeakoulussa oli tietysti jo digitarinan tekijöille ennalta määritelty. Tämän aiheen sisältä he saivat kuitenkin vapaasti valita, mitä asioita haluavat nostaa esille tarinassaan. Opiskelijat saivat myös valita tekevätkö digitarinansa erikseen vai yhdessä. Sekä naiset että miehet päättivät tehdä tarinansa yhdessä, joten valmiita tarinoita syntyi yksi molempien sukupuolten edustajilta. Kupiainen & Sintonen (2009, 150–153) ohjeistaa, että ryhmää tulee kannustaa vuoropuheluun ja vilkkaaseen keskusteluun. Toisen ääneen sanoma asia voi toimia toiselle oman tarinan lähtökohtana. Digitarinan tekijöille voidaan myös näyttää valmiita, aikaisemmin tehtyjä digitarinoita ja niistä voidaan yhdessä keskustella. Ohjaajan ensisijainen tehtävä on ennen kaikkea luoda tarinankerronnalle turvallinen, suotuista ja inspiroiva ilmapiiri. Ohjaajan tulee välttää valmiiden vastausten antamista ja oman esteettisen käsityksen tuputtamista. Hänen tehtävänä on kannustaa osallistujia ja auttaa heitä näkemään eri vaihtoehtoja.

Aloitimme digitarinoiden ohjaamisen näyttämällä meidän itse tekemämme digitarinan, jonka tarkoituksena oli herätellä ajatuksia, keskustelua ja mielipiteitä sukupuoleen liit-

tyen. Tämä herättikin digitarinan tekijöissä vilkasta keskustelua. Tapaamisissa oli hyvä ilmapiiri. Meillä oli sekä tekniikanalan naisten että sosiaalialan miesten kanssa yhdistäviä tekijöitä, jotka loivat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja olivat edistämässä avointa keskusteluilmapiiriä. Tekniikanalan opiskelijoiden kanssa yhdistävänä tekijänä olivat naisuus ja naisena olemisen kokemukset. Miesten kanssa yhdisti puolestaan se, että olemme kaikki sosiaalialan opiskelijoita ja meidän oli helppo jakaa kokemuksia opiskelusta naisena ja miehenä. Näistä keskusteluista opiskelijat saivat ideoita ja ajatuksia käsikirjoituksen kirjoittamiseen ja näytti siltä, että käsikirjoitukset syntyivät tältä pohjalta helposti.

Digitarinoissa käytettävät kuvat voivat olla esimerkiksi vanhoja valokuvia, tarinaa varten otettuja kuvia, muuta digitalisoitavaa tai jo digitalisoitua materiaalia (Kupiainen & Sintonen 2009, 146). Opiskelijoiden tekemissä digitarinoissa heidän valitsemaansa kuvat eivät olleet heidän itse ottamiaan vaan he käyttivät valmiita kuvia. Olisimme toivoneet, että opiskelijat olisivat itse ottaneet kuvat tai käyttäneet itse aiemmin ottamiaan kuvia. Emme kuitenkaan onnistuneet motivoimaan opiskelijoita ottamaan omia kuvia. Oletimme, että yhtenä syynä kuvien hankkimisen haluttomuuteen oli oman vapaa-ajan uhraaminen. Jo nyt opiskelijat antoivat runsaasti aikaansa tarinoiden työstämiseen. Yhteisten aikojen löytäminen oli haastavaa ja joillekin sovitusta ajoista kiinnipitäminen osoittautui hankalaksi. Itse ottamat kuvat olisivat kuitenkin mielestämme voineet kertoa enemmän opiskelijoiden ajatuksista ja kuvata heidän mielenmaisemaansa. Kuitenkin opiskelijoiden valitsemat valmiit kuvat selvästi kertoivat samaa tarinaa kuin kertojan oma äänikin. Näitä kuvia emme valitettavasti voineet käyttää tekijänoikeudellisista syistä digitarinoita esitettäessä, joten jouduimme vaihtamaan kuvat tekijänoikeusvapaisiin kuviin.

7. OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA

7.1 Prosessin suunnittelu ja toteutus

Opinnäytetyöprosessin aloitimme joulukuussa 2010 päättämällä, että teemme yhdessä opinnäytetyön. Yhteistyö tuntui luonteelta vaihtoehdolta, koska olemme tehneet koko opiskeluajan tehtäviä yhdessä ja yhteistyö on sujunut moitteettomasti. Parityöskentely antaa laajempaa näkökulmaa asioihin, mutta siinä on myös omat haasteensa. Parityöskentelyssä tulee osata tehdä kompromisseja ja hyväksyä toisen näkemykset sekä ajatukset osaksi työtä. Lisäksi täytyy osata hyväksyä toisen tavat työskennellä. Haasteena voi olla myös aikataulujen yhteen sovittaminen. Positiivisena puolena parityöskentelyssä on jatkuva vuoropuhelu ja reflektointi. Motivaatiopula iskee harvoin molempiin yhtä aikaa, joten toiselta saa tukea ja kannustusta jatkamaan eteenpäin.

Löysimme molempia kiinnostavan aiheen opinnäytetyöaihepankista. Lapin Letka-hanke oli laittanut opinnäytetyöaihepankkiin aihealoitteen teemasta: Onko sukupuoli olennainen sosiaali- ja terveysalalla? Opinnäytetyön avulla hanke toivoi etsittävän vastausta siihen, milloin ja miten sukupuolesta tulee olennainen asia sosiaali- ja terveysalan toimintakentillä. Tarkastelukulman opinnäytetyön tekijä sai rajata oman kiinnostuksen mukaan. Ilmaisimme kiinnostuksen aiheeseen taustayhteisön yhteyshenkilölle, opettajallemme Päivi Muraselle, josta tuli toinen opinnäytetyöohjaajamme. Toiseksi opinnäytetyöohjaajaksi saimme lehtori Timo Marttalan.

Innostuimme aiheesta ja alkuun ajattelimme tehdä opinnäytetyömme sosiaalialalla työskentelevistä miehistä. Aihe kosketti meitä, koska olemme itse sosiaali- ja terveysalalla työskennellessämme törmänneet usein siihen, että miestyöntekijät ovat hyvin eriarvoisessa asemassa naisiin verrattuna. Heillä ei tarvitse välttämättä olla koulutusta työhön, jossa naisilta vaaditaan jopa korkeakoulututkinto, vaan he etenevät urallaan pelkän ”munalisän” voimin. Ajatuksenamme oli haastatella työnantajia koskien epäpätevien miestyöntekijöiden palkkaamista.

Perehdyimme jonkin verran aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja aiheesta pinnalla olevaan keskusteluun. Tiedustelimme myös aiheen parissa työskenteleviltä henkilöiltä ja sosiaalialan miestyöntekijältä ajatuksia, mahdollisia aiheideoita ja materiaalia liittyen

miehiin sosiaali- ja terveystalalla. Keskustelimme aiheesta myös opinnäytetyönohjaajien kanssa, jotka patistelivat meitä lukemaan aihetta käsittelevää sekä opinnäytetyön tekemiseen liittyvää kirjallisuutta. Aikaa kului, eikä työ edennyt. Meillä oli harjoittelu välissä, emmekä ehtineet juurikaan uhraamaan ajatusta opinnäytetyölle.

Harjoittelun jälkeen kokoonnuimme ryhmänä keskustelemaan opinnäytetöiden etenemisestä. Tällöin saimme lopullisen idean opinnäytetyömme aiheesta. Päivi Muranen ehdotti, että tekisimme digitarinat sosiaalialan miesten ja tekniikan alan naisten kokemuksista opiskelusta sukupuolivähemmistön edustajina. Innostuimme tästä, koska olemme toiminnan ihmisiä ja koimme, että digitarinoiden työstäminen voisi sopia meille. Aihe tuntui myös ymmärrettävälle, selkeälle ja hyvin rajatulle. Aiheen ja digitarinamenetelmän yhteensovittaminen tuntui kuitenkin aluksi haastavalta. Tässä vaiheessa huomasimme myös, että aikaisempi aihevalintamme olisi ollut haastava toteuttaa, koska työnantajat eivät luultavasti olisi olleet innostuneita vastaamaan kysymyksiimme, miksi he palkkaavat epäpäteviä miestyöntekijöitä. Tiedostimme myös oman negatiivisen asenteemme miehiä ilman koulutusta palkkaavia työnantajia kohtaan ja totesimme että meidän olisi vaikea säilyttää objektiivinen asenne työhön.

Varsinaisen työn aloitimme toukokuussa 2011 tutkimussuunnitelman teolla. Tutkimussuunnitelmaan kirjassimme mitä aiomme tehdä, miten ja miksi. Tämä selkeytti opinnäytetyön sisältöä ja pääsimme työstämään myös teoriaosuutta. Ennen kesälomalle lähtöä luimme ja kirjoitimme aiheeseen liittyvää teoretietoa. Suunnittelimme tekevämme opinnäytetyötä myös kesällä, mutta toisin kävi ja opinnäytetyö oli jäissä koko kesän ajan.

Syksyllä jatkoimme uudella innolla. Aloitimme mahdollisen tutkimusjoukon etsimisellä. Tekniikanalan kahden naisopiskelijan yhteystiedot saimme helposti Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun tekniikan alan yksikön henkilökunnalta. Heistä toinen kuitenkin jättäytyi pois heti alkuvaiheessa, mutta onneksi hänellä oli ehdottaa tilalle toinen opiskelija. Sosiaalialan miesopiskelijoista mietimme potentiaaliset vaihtoehdot yhdessä ohjaavan opettajan kanssa. Mahdollisia ehdokkaita löytyi kolme, ja lähestyimme heitä sitten itse koulun käytävällä. Heistä yksi kuitenkin jättäytyi pois jo ennen ensimmäistä tapaamiskertaa. Alkuperäisessä toimintasuunnitelmassa olimme ajatelleet, että tutki-

musryhmässämme olisi kolme naisopiskelijaa ja kolme miesopiskelijaa. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että kahden opiskelijan kokemukset kummaltakin alalta riittävät meille tutkimusaineistoksi. Halusimme tutkimusjoukkoomme jo pidempään opiskelleita henkilöitä, kaikki tutkimusjoukossamme olivat kolmannen vuosikurssin opiskelijoita. Ajattelimme, että heille on jo ehtinyt kertyä monenlaisia kokemuksia aiheesta.

Sovimme ensimmäisen tapaamisen opiskelijoiden kanssa sähköpostitse. Tapasimme naisopiskelijat ja miesopiskelijat koko digitarinaprosessin ajan eri aikoihin. Anonymiteetin säilyttämiseksi lähetimme heille myös sähköpostit erikseen. Ennen ensimmäistä tapaamista teimme opiskelijoille pienen infopaketin opinnäytetyöstämme. Se sisälsi PowerPoint-esityksen, jossa oli tietoa opinnäytetyöstämme, sekä digitarinan, jonka avulla herätelimme opiskelijoita miettimään sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyviä teemoja. Nämä helpottivat meitä tuomaan ymmärrettävästi esille sen, mitä olemme tekemässä ja miksi, sekä mitä odotamme opiskelijoiden tekävän. Tämän jälkeen kysyimme opiskelijoilta, haluavatko he olla mukana projektissa ja sitoutua yhdessä tekemiseen. Keskustelimme opiskelijoiden kanssa myös tunnistetuksi tulemisen riskistä ja siitä, että heillä on vapaus valita mitä ja kuinka henkilökohtaisia asioita he tuovat esille digitarinoissaan. Kerroimme mihin tarkoitukseen digitarinat tulevat ja missä niitä voidaan esittää. Kaikki opiskelijat olivat valmiita sitoutumaan projektiin ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen.

Jo ensimmäisillä tapaamiskerroilla aihe herätti paljon tunteita, keskustelua ja monenlaisia esimerkkejä niin koulumaailmasta kuin työelämästä. Tämä sai meidät toiveikkaiksi digitarinoiden onnistumisen suhteen. Olimme hieman jännittäneet kuinka saamme opiskelijat innostumaan aiheesta, sekä näkemään vaivaa ja käyttämään omaa vapaa-aikaansa tarinoiden työstämiseen. Opiskelijat vaikuttivat onneksi innostuneilta ja meillä heräsi luottamus siihen, että saamme yhdessä tarinat syntymään.

Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen opiskelijat jäivät miettimään aihetta. Kehotimme heitä kirjoittamaan ylös ajatuksia ja tunteita, joita heillä nousee mieleen aiheeseen liittyen. Pyysimme heitä miettimään myös tarinaansa sopivia kuvia ja tarjosimme myös koulun kameroita käyttöönsä. Naiset halusivat työstää tarinoitaan kotona, kun taas miehet kokivat helpommaksi kirjoittaa tarinoita yhteisillä tapaamiskerroilla.

Seuraavaa tapaamiskertaa varten toinen naisista oli jo kirjoittanut valmiin käsikirjoituksen, johon toinen myöhemmin lisäsi oman tekstinsä. Pääsimme siis miettimään mahdollisia kuvia. Ehdotimme että olisimme ottaneet kuvia yhdessä koulun kameroilla, mutta opiskelijat sanoivat löytävänsä kuvat itsenäisesti. Miehet puolestaan kirjoittivat tarinansa yhteisellä tapaamiskerralla. Selvästikin he olivat pohtineet aihetta mielessään, koska tarinat syntyivät nopeasti paperille. Kuvat hekin halusivat hakea itsenäisesti.

Viimeisellä tapaamiskerralla opiskelijat lukivat tarinansa nauhalle. Tarinat oli käsikirjoitettu kappaleisiin ja ne nauhoitettiin kappale kerrallaan. Olimme toivoneet kuvia jo tälle kerralle, mutta niitä ei opiskelijoilla ollutkaan. Lisäsimme opiskelijoiden etsimät kuvat tarinoihin digitarinan editointivaiheessa.

Suurimmaksi haasteeksi digitarinoiden työstämisessä tuli aikataulujen yhtensovittaminen. Meillä oli prosessin aikana harjoittelu menossa ja kohderyhmällä oli omat koulu- ja työkiireensä. Olisimme mielellämme tavanneet opiskelijoita useamminkin, mutta aikataulullisista syistä se ei ollut mahdollista. Ehkä tästä syystä opiskelijoiden motivaation ylläpitäminen prosessin ajan osoittautui haasteelliseksi. Myös kuvat aiheuttivat päänvaivaa. Opiskelijat näkivät kovasti vaivaa löytääkseen tarinaansa sopivat kuvat. Myöhemmin kuitenkin ilmeni, että heidän valitsemansa kuvat eivät tekijänoikeudellisista syistä käyneet julkiseen esittämiseen. Tämän huomattuamme kyselimme vielä opiskelijoilta olisiko heillä omia tai voisimmeko yhdessä ottaa tekijänoikeusvapaita kuvia. Yhdeltä opiskelijoista saimmekin hyviä kuvia, mutta muut eivät eri syistä kyenneet enää paneutumaan kuvien hankintaan. Tämän vuoksi olemme vaihtaneet alkuperäiset kuvat tekijänoikeusvapaisiin kuviin, jotka saimme Lapin Letka-hankeelta sekä yhdeltä opiskelijoista.

Yhtä aikaa digitarinoiden tekemisen kanssa luimme ja työstimme lisää teoriaosuutta. Tässä vaiheessa vielä ajattelimme opinnäytetyömme olevan toiminnallinen opinnäytetyö, jossa digitarinat olisivat produkti. Metodologista osuutta kirjoittaessamme huomasimme kuitenkin, että opinnäytetyössämme on kuitenkin enemmän piirteitä laadullisesta tutkimuksesta kuin toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Aineiston analyysimenetelmän avulla koimme saavamme eniten tietoa irti opiskelijoiden tarinoista. Tässä

vaiheessa kokoonnuimme myös opinnäytetyönohjaajien kanssa ja saimme heiltä varmistuksen siitä, että opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus ja olemme menossa oikeaan suuntaan.

Teoriaosuuden valmistuttua analysoimme aineistomme, eli opiskelijoiden tekemät tarinat teorian pohjalta. Luettavuutta helpottaaksemme linkitimme analyysin kulkemaan teorian rinnalla. Samanaikaisesti muokkasimme myös vielä teoriaosuutta, jotta se nivoutuisi mahdollisimman hyvin analyysin kanssa. Lopuksi kirjoitimme kuvauksen opinnäytetyöprosessista, yhteenvedon sekä johdannon ja pohdinnan.

8. YHTEENVETO JA POHDINTA

8.1 Yhteenveto

Opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä ovat sukupuoli, sukupuoliroolit ja – stereotypiat, tasa-arvo ja ainokaisuus. Lisäksi perehdyimme sukupuolen mukaiseen segregatioon koulutuksessa ja työelämässä, sekä sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Näiden teemojen avulla tarkoituksena oli selvittää millaisia ovat opiskelijoiden kokemukset opiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla ja miten tasa-arvo toteutuu ammattikorkeakoulutuksessa. Kokemustietoa tuottamalla saimme tietoa toteutuuko tasa-arvo koulutuksessa, sekä esiintyykö sukupuolesta johtuvaa syrjintää tai suosintaa.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että miehiä kaivataan naisvaltaisille aloille. Esimerkiksi Lapin Letkan tekemässä selvityksessä miehestä hoiva-alalla, kyselyyn vastanneista 39 työyhteisön jäsenestä, kolmesta opiskelijasta ja 25 asiakkaasta yli 90 % oli sitä mieltä, että hoiva-alalle tarvitaan enemmän miestyöntekijöitä. Eniten miehiä kaipaavat työyhteisöjen jäsenet, eli tässä tapauksessa naistryöntekijät. Selvityksen mukaan miesten nähtiin tuovan lisäarvoa ja vaihtoehtoja hoiva-alalle enimmäkseen vain pelkästään olemalla miehiä. (Lapin letka 2011, 3.)

Digitalinoissa toinen miehistä koki tuovansa lisäarvoa sosiaalialalle tuomalla lapsille ja nuorille miehen mallia. Kasvavat nuoret voivat imeä vaikutteita siitä, millainen miehen tulee olla. Lisäksi hän mainitsi miehiin yleensä liitettävät käsitykset fyysisestä voimasta, kurista ja järjestyksestä. Molemmat kokivat saavansa arvostusta naisten taholta ja kokivat olevansa enemmän kuin tervetulleita naisvaltaiselle alalle.

Naisten asema ei tutkimustenkaan mukaan ole miesten maailmassa vastaavanlainen, vaan miehisten työpaikkojen työpaikkakulttuuri on miehiä ja miehisyttä suosivaa. Hanna Ylöstalo (2012, 203) on väitöskirjassaan tutkinut sukupuolten tasa-arvon sekä sukupuolen määrittelyä työpaikkojen tasa-arvon kehittämistyössä. Tutkimuksessaan hän on haastatellut kemiantehtaan työntekijöitä. Tutkimuksessa käy ilmi että kemiantehtaalla naisille ei sukupuolensa takia koeta olevan sallittua toimia samalla tavalla kuin miehet toimivat ja tämän vuoksi naiset kokivat vaikeaksi nousta arvostettuun asemaan työpaikallaan. Naiset joutuivat myös avoimen syrjinnän ja vähättelyn kohteeksi.

Myös tutkimusryhmämme naisten digitarinoissa nousi esille miten vaikea naisten on löytää paikkansa miesten maailmassa. He olivat joutuneet myös avoimen syrjinnän ja vähättelyn kohteeksi niin opiskeluissa kuin työelämässäänkin. Esimerkiksi heitä ei huolitukaan tekemään niitä tehtäviä tehtaalla, joihin heidät oli palkattu. He kokivat, että joutuivat tekemään enemmän töitä vakuuttaakseen työyhteisön sen vuoksi, että olivat naisia.

Opiskelijoiden kokemukset opiskelusta toisen sukupuolen valtaamalla alalla olivat hyvin erilaisia naisten ja miesten kesken. Naiset kokivat opiskelun aikana naisiin kohdistuvaa vähättelyä ja syrjintää. He kokivat myös huumorin olevan naisia halventavaa, niin opiskelutovereiden kuin myös yhdessä esimerkissä opetushenkilöstön puolelta. Naisten selviytymiskeinona tähän oli huumorilla asennoituminen poikien juttuihin. Työharjoittelut naiset kokivat haastaviksi. Siellä he joutuivat kuuntelemaan työttölyä ja keittämään kahvia, kunnes kovalla työllä ja periksiantamattomuudella lunastivat paikkansa työyhteisössä. Miesten kokemukset opiskelusta olivat päinvastaiset. Naisopiskelijat arvostivat heitä ja heidän mielipiteitään ja nostivat heidät automaattisesti ”jalustalle”, johtajan rooliin. Miehet kokivat, ettei heidän tarvitse todistella olevansa miehiä sosiaalialalla ja kokivat mieheyden olevan pelkästään positiivinen asia ja etu sosiaalialaa opiskellessa.

Tasa-arvon toteutumisessa ammattikorkeakoulutuksessa näyttäisi tämän tutkimuksen mukaan olevan vielä korjattavaa. Sukupuolesta johtuvaa syrjintää ja suosintaa esiintyy edelleen. Erityisesti tekniikan alan naisille työharjoittelut vaikuttivat olevan haastavia. He kokivat, ettei heillä ollut samanlaisia mahdollisuuksia saada ohjausta ja opetusta harjoittelun aikana kuin miehellä samassa työharjoittelussa. Naiset kokivat myös saavansa vähemmän kannustusta kielten opiskelussa kuin miehet. Huolestuttavinta tasa-arvon toteutumisen kannalta oli opetushenkilöstön puolelta tuleva naisia halveksuva asenne, joka kertomuksessa ilmeni opettajien naisiin kohdistuvina seksistisinä vitseinä ja vähättelevinä puheina. Miehet kokivat olevansa toisaalta tasavertaisia naisten kanssa, mutta toisaalta taas he kokivat, että heitä suositaan sukupuolen perusteella. He kokivat, että naiset ovat omalla, mies on naisen yläpuolella asenteellaan luomassa epätasa-arvoa. Tämä epätasa-arvo vaikutti toki miehille sopivan, toisaalta olisi mielenkiintoista tietää

mitä luokan naiset ovat tästä mieltä. Myös opettajien suhtautuminen miehiin oli arvostavampi kuin naisiin.

Eri ammatit ja työt jaetaan usein miesten töihin ja naisten töihin. Miehiltä odotetaan teknisen taidon osaamista ja naisilta puolestaan hoivaa ja huolenpitoa. Edelleenkin miehet mielletään usein johtotehtäviin ja naiset puolestaan suoritustason tehtäviin sopiviksi. Tutkimusryhmämme oli kuitenkin valinnut alakseen sukupuolelleen epätyypillisen alan ja halusivat olla näin rikkomassa sukupuoliin liittyviä stereotyyppioita. Rohkealla valinnallaan he edistävät tasa-arvoa yhteiskunnassamme. Mitä enemmän naiset ja miehet hakeutuvat toisen sukupuolen valtaamalle alalle, sitä luontevammin he löytävät paikkansa työyhteisöissä.

Tilastojen mukaan naisia on vain pieni osa teknisten alojen työntekijöistä ja miehiä puolestaan sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä. Sukupuoliroolit ovat kuitenkin koko ajan muutoksen alla ja nykyään myös toisen sukupuolen valtaamalla alalla työskenteleminen on mahdollista. On myös alettu kiinnittää huomiota siihen, että nuoria tulisi kannustaa valitsemaan opiskelupaikkansa kykyjen ja mielenkiinnon mukaan, ei sukupuolen perusteella. Digitalinoista ei käynyt ilmi, minkä vuoksi opiskelijat ovat hakeutuneet alalle, jota opiskelevat.

Yhteiskunnassamme naisten alat sijoittuvat ammattien ja työpaikkojen hierarkiassa alemmaksi kuin miesten alat. Tämän näkee myös alojen palkkauksessa. Työtehtävät yhdistetään joko miehiin tai naisiin ja sosiaaliala nähdään naiselle sopivana alana, jossa tarvitaan feminiinisiä ominaisuuksia, kuten empatiakykyä ja sosiaalisia taitoja. Tekniikan ala mielletään puolestaan maskuliiniseksi alaksi, jossa puolestaan esimerkiksi fyysinen voima ja tekniset taidot ovat tärkeitä. Tarinoissamme miehet kokivat kuitenkin voimakkaasti olevansa miehiä, vaikka olivatkin valinneet naisalan. Naisvaltaisen alan valitseminen ei horjuttanut heidän miehen identiteettiään.

Oppilaitoksella on suuri vastuu antaa tasavertaista opetusta naisille ja miehille. Sukupuolisensitiivisen ohjaajan tulisi tiedostaa omia, ehkä tiedostamattomia tekijöitä, jotka vaikuttavat hänen suhtautumiseensa naisiin ja miehiin. Esimerkiksi miesten ylenpalti-

nen esille nostaminen ja suosiminen naisvaltaisella alalla ei ole tasavertaista naisopiskelijoita kohtaan. Myös miehet voivat kokea kiusallisena suositun asemassa olemisen.

8.2 Pohdinta

Tasa-arvon toteutuminen merkitsee sitä, että naisilla ja miehillä on aidot mahdollisuudet tehdä sukupuolirajat ylittävä ammatin valinta ja edetä urallaan, saada samaa palkkaa, yhdistää työ ja perhe, sekä olla vapaita sukupuolisesta häirinnästä. Jos näin ei tapahdu, hukataan valtava määrä potentiaalia yksilön, työyhteisön ja koko yhteiskunnan käytöstä. Yksilön elämään tasa-arvon toteutumattomuus vaikuttaa ammatinvalinnan rajautumisella sekä uralla etenemisen vaikeutumisella. Työyhteisön tasolla tasa-arvo lisää oikeudenmukaisuutta, työmotivaatiota ja tuovat työn tekemiseen erilaisia näkökulmia sekä luovat myönteistä organisaatiokuva. Koko yhteiskunnan näkökulmasta tasa-arvoistumisen myötä naisten ja miesten palkkaerot kaventuvat, työvoimatarpeeseen voidaan vastata paremmin sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen helpottuu. (Lapin letka 2012.)

Opinnäytetyömme tuloksia tarkasteltaessa näyttäisi siltä, että vaikka Suomessa naisilla ja miehillä on mahdollisuudet tehdä perinteiset sukupuolirajat ylittävä ammatinvalinta, voi vähemmistösukupuolena opiskelu olla haastavaa. Vähemmistösukupuolena opiskelu vaatii opiskelijoilta rohkeutta ja ainakin tekniikan naisopiskelijoilta tietynlaista kovuutta ja itsevarmuutta. Opinnäytetyömme tulokset kertoivat, että opiskelijat kokivat epätasa-arvoa opiskelussa. Tasa-arvon toteutumiseksi näihin epäkohtiin tulisi kiinnittää huomiota koulun ja harjoittelupaikkojen taholta.

Tutkimusjoukkomme oli pienehkö. Pienuuteen vaikutti se, että digitarinaprosessi on vaativa ja aikaa vievä, joten oli haastavaa saada mukaan innostuneita opiskelijoita. Myös oma aikamme oli rajallinen ja aikataulullisesti useamman opiskelijan ohjaaminen olisi ollut mahdotonta. Pohdimme, että jos otosjoukko olisi ollut suurempi, niin olisimme saaneet jotain muuta, yllättävää tietoa tutkittavasta aiheesta. Suurempi otosjoukko olisi lisännyt myös tutkimustulosten yleistettävyyttä. Uskomme kuitenkin, että laajempi otosjoukko olisi tuottanut samansuuntaisia tutkimustuloksia.

Työtämme koskevia tuloksia ei voi yleistää kattamaan laajemmin sosiaali- ja tekniikan alan sukupuolivähemmistönä opiskelevien kokemuksia, vaan kyseessä on tutkimusjoukkomme henkilökohtaiset näkemykset ja kokemukset asiasta. Ajattelemme kuitenkin, että opinnäytetyömme tulokset ovat luotettavia ja saamamme tulokset tukevat hyvin teoriaa sekä aiempia tutkimuksia. Työstämme saatuja tuloksia voisi hyödyntää ammatikorkeakoulun tasa-arvotyön edistämisessä. Vielä on paljon tehtävää.

Opinnäytetyön tekemisen myötä olemme saaneet laajempaa ja syvällisempää tietoa sukupuolen merkityksestä koulutuksessa ja yleensäkin elämässä. Olemme saaneet uudenlaista näkökulmaa sosionomin työhön, ja uskomme että osaamme nyt ottaa aiempaa paremmin myös sukupuolinäkökulman huomioon työssämme. Aihe herätti meissä paljon tunteita ja ajatuksia ja saimme käydä monia mielenkiintoisia ja antoisia keskusteluja keskenämme. Keskustelua virisi myös luokkatovereiden ja muidenkin ihmisten kanssa. Olemme saaneet pohtia teemoja useista eri näkökulmista ja havainneet ettei asioihin olekaan välttämättä yksiselitteisiä ja ainoita oikeita vastauksia. Työmme aikana olemme tarkastelleet omia asenteitamme sekä avartaneet omaa suhtautumistamme tutkittavaan aiheeseen.

Monessa asiassa koemme onnistuneemme. On asioita, jotka olisimme voineet tehdä toisin. Digitarinan ohjauksen koimme jäävän jollain tavalla pinnalliseksi, emmekä osanneet tuoda ohjaukseen sitä dialogisuutta mitä se olisi kaivannut onnistuakseen parhaalla mahdollisella tavalla. Meidän olisi pitänyt kyetä sitouttamaan opiskelijat digitarinaprosessiin vielä paremmin. Tämä puute näkyi myös siinä, etteivät opiskelijat loppusuoralla olleet innostuneet tekijänoikeusvapaiden kuvien hankintaan. Olemme tyytyväisiä kuitenkin siihen, että valitsimme digitarinan aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla saimme opiskelijat kertomaan juuri niistä asioista, jotka he kokivat tärkeiksi.

Mahdollisina jatkotutkimusaiheina olisi mielenkiintoista tutkia vähemmistö sukupuolella opiskelua koko opiskelijaryhmän ja opettajien näkökulmasta. Näin voisi vertailla esimerkiksi kohtaavatko vähemmistön ja enemmistön kokemukset keskenään. Olisi myös mielenkiintoista selvittää millä tavoin opiskelijat toivoisivat tasa-arvoa edistettävän koulutuksessa. Lisäksi yhtenä jatkotutkimusaiheena olisi kiintoisaa selvittää, mitkä

tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelijat ovat hakeutuneet sukupuolelleen epätyypilliselle alalle.

LÄHTEET

- Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi, Helsinki.
- Alho, Linnea 2007. Oppilaitosten toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu. Tasa- arvo klinikka ja verkottuminen, Kiljavan opisto. 2007. Luettu 12.2.2012 <
http://www.tasa-arvoklinikka.fi/tasa/images/stories/pdf/oppilaitos_raportti.pdf>
- Arnesen, Lise 1999. Eroja ja yhtäläisyyksiä: sukupuolipedagogisessa ajattelussa ja käytännössä. Yliopistopaino, Helsinki.
- Brunila, Kristiina & Heikkinen, Mervi & Hynninen, Pirkko 2005. Monimutkaista mutta mahdollista, hyviä käytäntöjä tasa-arvotyöhön. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus. Kainuun Sanoimain Kirjapaino Oy, Kajaani.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5.painos. Gummeruskirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.painos. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Heinonen, Saija & Hemmi, Henriika & Kaheinen, Jyrki & Lampi, Johanna & Shilongo, Pauliina 2008. Digitalinaopas. Luettu 15.1.2012.
 <http://wiki.metropolia.fi/download/attachments/8561316/digitalinaopas_2011.pdf?version=1&modificationDate=1302703043000>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Hopearuoho-Saajala, Kristiina & Keskinen, Soili 1993. Pojat päivähoidossa. Tammer-Paino Oy, Tampere.

- Huhta, Liisa & Kolehmainen, Sirpa & Lavikka, Riitta & Leinonen, Minna & Rissanen, Tapio & Uosukainen, Katja & Ylöstalo, Hanna 2005. Tasa-arvosta lisäarvoa – käsikirja työpaikkojen tasa-arvotyöhön. Tasa-arvojulkaisuja. Osuuskunta Vastapaino, Kirjakas KY.
- Ikävalko, Elina & Palmu, Tarja & Tainio, Liisa 2010. Opettaja, oppilas ja koulun sukupuolistunut arki. Teoksessa Ikävalko, Elina & Palmu, Tarja & Tainio, Liisa & Tani, Sirpa & Suortamo, Markku (toim.). Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. WS Bookwell Oy, Juva. 13-22.
- Juutilainen, Päivi-Katriina 2005. Johdatusta sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Teoksessa Leinonen, Eija (toim.). Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti. 29-32.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä, leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Kemi-Torniolaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2011. KY Lappian yhteistyötoimikunta. Päivitetty 5.11.2010.
- Ketola, Tuija & Kokkonen, Tuomo 1993. Sosiaalialantyyön lähtökohtia. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi 1996. Johdanto: naiset ja miehet työelämässä. Teoksessa Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi (toim.). Työelämän sukupuolistavat käytännöt. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 9-19.
- Kujala, Tiina & Syrjäläinen, Eija 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Ikävalko, Elina & Palmu, Tarja & Tainio, Liisa & Tani, Sirpa & Suortamo, Markku (toim.). Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. WS Bookwell Oy, Juva. 25-40.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot osallisuus medialukutaidot. Oy Yliopistokustannus HYY-yhtymä, Hakapaino, Helsinki.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986. 8.8.1986/609.

Lapin Letka 2012. Mies sihteerinä, nainen trukkikuskina. Luettu 16.2.2012. <
<http://www.lapinletka.fi/pages/tietoa-tasa-arvosta/tasa-arvo-tyoeelaemaessae.php>>

Lapin Letka 2011. Mies lähihoitajana, väliraportti 2/4. Luettu 6.2.2012. <
<http://www.lapinletka.fi/media/Mies%20laehihoitajana%202.%20%20vaeliraportti.pdf>>

Leinonen, Eija (toim.) 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti.

Miller, Carolyn Handler 2008. Digital storytelling: a creator's guide to interactive entertainment. Elsevier, USA.

Pesonen, Heikki 2001. Sukupuolitettu maailmankuva. Teoksessa Helve, Helena (toim.). Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Yliopistopaino, Helsinki. 38-59.

Pohjola, Anneli 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi, Helsinki. 11-12.

Raunio, Kyösti 2003. Sosiaalipolitiikan lähtökohdat. Viides painos. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Reisby, Kirsten 1998. Sukupuoliherkkä pedagogiikka. Teoksessa Arnesen, Anne-Lise & Jonsdottir, Sigrisur & Hultinger, Eva-Stina & Klemp, Torunn & Frederiksen, Birgit Tier & Lönn, Hillevi (toim.). Sukupuoli pedagogisessa ajattelussa ja käytännössä. Yliopistopaino, Helsinki.

- Saarinen, Erja 2007. Mies sosiaalialalla –erityisasemassa hyvässä ja pahassa. Sosiaaliturva 2007/13, 8-10.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6.painos. Tammi, Helsinki.
- Segregaation lieventämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:18. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Teräs, Leena 2005. Millainen on tyttö tai poika – sukupuolistereotyypioiden vaikutus minäkäsitykseen ja tasa-arvoon. Teoksessa Leinonen Eija (toim.). Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt –sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti. 57-67.
- Tilastokeskus 2010a. Ammattikorkeakouluopiskelijat ammattikorkeakoulun, opetushallinnon koulutusluokituksen ja koulutustyyppin mukaan. 20.5.2011. Luettu 23.5.2011. http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=003_akop_tau_107_fi&ti=Ammattikorkeakouluopiskelijat+ammattikorkeakoulun%2C+opetushallinnon++koulutusluokituksen+ja+koulutustyyppin+mukaan+2010&path=../Database/StatFin/kou/akop/&lang=3&multilang=fi.
- Tilastokeskus 2010b. Ammattikorkeakoulutus 2009. Luettu 20.5.2011. http://www.stat.fi/til/akop/2009/akop_2009_2010-04-07_fi.pdf.
- Tilastokeskus 2010c. Työssäkäynti 2008, verkkojulkaisu. Luettu 10.1.2012. http://www.stat.fi/til/tyokay/2008/04/tyokay_2008_04_2010-12-03_tie_001_fi.html.
- Ulkoasiainministeriön kehityspoliittinen osasto 2004. Koulutuspaketti sukupuolten tasa-arvon edistämisestä kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä. Luettu 15.2.2012. < <http://global.finland.fi/gender/ngo/> >
- Ylöstalo, Hanna 2012. Tasa-arvotyön tasa-arvot. Tampereen yliopisto, Naistutkimus. Akateeminen väitöskirja.

LIITTEET

Liite 1. Naisten tarina

Kemissä tekniikan alalla naisena opiskeleminen vaatii tietyissä asioissa hermoja. Luokkatovereina on 40 miestä, jolloin jutut voivat ajautua välissä hieman seksistisiksi. Ei ole päivä eikä mikään ettei kahvipöydässä keskusteltaisi naisista ja heitettäisi härskiä vitsiä. Muutama viikko sitten keskustelimme ruokavaliostani ja proteiinin saannista, pojat vitikkäästi ehdottivat, että tätähän saa paljon yhdestä tietystä eritteestä.. Vitsejähän nämä ovat ja niin niihin pitääkin asennoitua. Itse en ole koskaan kokenut näitä juttuja ahdistaviksi, mutta se voi tosin johtua siitä, että suurin osa ystäväistäni on ollut koko ikäni poikia. Herkempi luontoinen nainen saattaisi hermostua ja ottaa liiankin tosissaan poikien jutut.

Koulussamme on myös opettajia, jotka välillä unohtavat naisten läsnä olon ja innostuvat poikien juttuihin mukaan. Kerrankin tullessani tauolta luokkaan opettaja ja muutama oppilas keskustelivat naisista, kuinka on olemassa ”kestotilauksia ja irtojakeluita”. Juttu ehti jatkua pitkään ennen kuin opettaja huomasi minut ja meni punaiseksi ja sanoi ettei huomannut saapumistani.. Samainen opettaja viihdyttää meitä oppitunneilla näyttämällä meille mistä löytyy hyviä bordelleja Saksassa sekä useasti katsomme myös jalkapalloa tai jääkiekkoa.. Nykyään en pahemmin käy kyseisen opettajan tunneilla vaan osallistun suoraan tenttiin.

Opiskelussa törmää toisinaan myös naisia vähättelevään asenteeseen, erityisesti luokkatovereiden suunnalta. Kerran jos toisenkin on hyvä koulumenestys tai erityisen ansiointunut esitelmä tai seminaarityö kuitattu ”tyypillisenä tytön työnä”, mainittu että lopputulos ”samaa mihin on totuttu”, ikään kuin naisen panostus työhön ei ole samanarvoista kuin miehen. Opettajien suusta en ole samanlaiseen törmännyt ollenkaan samoissa määrin, mutta myönteisesti yllättää kun opettaja käyttääkin neutraaleja termejä puhuessaan opiskelijoiden tulevaisuudesta sen sijaan että jatkuvasti kertoisi työmiesten tulevista tehtävistä.

Ammattiainessa en ole huomannut suoranaisesti minkäänlaista eroa opetuksessa miesten ja naisten välillä. Suurin osa opettajistamme on nuoria miehiä ja varmaankin heidän

ikänsä vaikuttaa myös opettamisessa. Sen sijaan kielissä olen huomannut, kuinka paljon poikia kannustetaan ja kehdutaan enemmän. En ole itse ollut koskaan kovinkaan lahjakas kielissä, mutta insinööriopintojeni aikana olen pärjännyt suhteellisen hyvin ja ryhmässäni englannin opettaja turvautuu lähes aina minuun jos joku muu ei tiedä vastausta. Samaa kannustusta en kuitenkaan saa, minkä pojat. Jos ”Mikko” osaa suomentaa sanan oikein opettaja kiljuu lähes riemusta; HYVÄ MIKKO. Jos minä suomennan, asia ohiteetaan olan kohautukella. Mutta jos teen virheen, saan kyllä kuulla siitä.. Tasoltani kielissä olen keskitasoa ja kaipaisin myöskin enemmän kannustusta.

Aikaisemman koulutukseni puolesta olen saanut tutustua teollisuuteen ja mahdolliseen tulevaan työympäristöni. Muistan kun menin ensimmäistä kertaa tehtaaseen työharjoitteluun. En kahden kuukauden aikana saanut tehdä mitään muuta kuin keittää kahvia! Ja kuunnella työttelyä. Kukaan ei edes yrittänyt opettaa minulle mitään. Poikaystäväni oli samaan aikaan samassa paikassa töissä, eri vuorossa vain ja hän sai kyllä tehdä normaalisti töitä. Sen harjoittelun jälkeen päätin, että en enää alistu tällaiseen kohteluun, koska olen nainen. Miksi naisen pitää tehdä enemmän töitä vakuuttaakseen työkaverit?

Seuraava työkokemukseni olikin isolla rakennustyömaalla, jossa sähköasentajana. Olin työmaan ainut nainen ja välillä sain sen huomata. Esimerkiksi. Lukkoseppä tuli laittamaan uusia sähkölukkoja ja minun tehtäväkseni tuli auttaa häntä. Hän EI huolinut aluksi apuani, koska olin nainen ja vaati saada toisen asentajan. Ja hän myös ilmoitti syyksi sukupuoleni. Parin tunnin taistelun jälkeen hän joutui kuitenkin ”tyytymään” minuun.

Itse en ole törmännyt työelämässä samanlaiseen negatiivisuuteen, mutta kieltämättä työkokemukseni tekniikan alalta on vielä vähäinen. Tavarain vastaanotossa kyllä huomasi, että joidenkin kuljettajien mielestä lastia ei mitenkään voinut luovuttaa naisen huomaan, vaan vastaanottoon oli saatava mies – vaikka se tarkoittaisikin ylimääräistä odotusta. Useimmille sukupuoleni ei kuitenkaan tuntunut tuottavan erityisemmin ongelmia, toisinaan sain jopa myönteistä palautetta olemassaolostani.

Näiden kokemusten jälkeen olen insinööriopintojeni aikana pyrkinyt työharjoitteluissa lähes täydellisyyteen. Onneni onkin ollut, että olen kahtena edellisenä kesänä saanut työskennellä naisen alaisena, joka on myöskin aikoinaan raivannut tiensä insinööriopin-

tojen läpi ja hän on antanut minulle paljon hyviä neuvoja tulevaan. Olen tehnyt kesäisin paljon töitä, sellaisia tehtäviä joita normaalisti kesätyöntekijät eivät edes tee ja yrittänyt osoittaa, että paikkani on täällä. Kovalla työllä ja periksiantamattomuudella olen siinä onnistunutkin. Tiedän, että minulla on ensi kesänä töitä ja olen saanut paljon kannustavaa kommenttia. Yksi miespuolinen insinööri töissä ilmoittikin kesä lopuksi, että sinähän kuulut jo talon kalustoon.

Kun olen kuunnellut luokkatovereideni kokemuksia kesästä voin todeta heti, että mies vaan pääsee helpommalla. Työtehtävien laatu ja määrät ovat täysin erilaiset entä naisella. Miehen ei edes tarvitse ajatella töissä tällaisia asioita. He pitävät itsestään selvänä sitä, että joku päivä heillä on vakituinen työpaikka ja kotona vaimo ja perhe. Minä en aio olla se vaimo kotona lasten kanssa.

Liite 2. Miesten tarina

Muistan aurinkoisen syyskuun ensimmäisen päivän vuonna 2009. Saavuin miesopiskelijana sosiaalialalle, joka on naisvaltainen ala. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että olin yksi kolmesta miesopiskelijasta ja vielä sinkkuna ja ympärillämme loput 27 opiskelijaa olivat naisia, toinen toistaan mehukkaampia yksilöitä. Kyllähän nuorenmiehen aisteille on käyttöä, kun ympärillä oppitunneilla istuu noin monta viehkeää vastakkaista sukupuolta. Ei siinä tiimellyksessä pysty kiinnittämään huomiota opettajaan, joka kertoo luokan edessä asiakastyöharjoittelun tai opintosuunnitelman esittelyihin, vaan vilkkaat silmät vaeltavat ympäri luokkaa yrittäen yhdistää nimiä ja naamoja toisiinsa. Jännä havainto, että ensimmäistä kertaa opintojen aikana koin konkreettisesti keskittymisvaikeuksia tunneilla. Tästä näkökulmasta ajatellen miehenä on todellakin hyvä olla sosiaalialalla opiskelemaan.

Kolmannen vuoden opintoja parhaillaan aloittaessa, sukupuolisia eroavaisuuksia pohtiin, eivät sukupuoliset erot juurikaan korostu. Luokka koostuu henkilöistä sukupuoliin katsomatta. Ehkä sitä on jo tottunut luokkakavereihin tuntien heidät mielipiteineen. Nainen ja mies-asetelman tilalle on tullut tasavertaisuuden käsite. Ei heitä enää huomaa mehukkaina misuina, vaan he ovat ystäviä ja tuttavina yhteisiltä ajoilta!

Mitä on miehen malli sosiaalialalla? Jos ajatellaan lapsi- ja nuorisotyötä, voimme kohdata lapsia, jotka ovat kasvaneet ilman isää. Välttämättä he eivät ole viettäneet aikaa miehien seurassa! Tällöin kasvavat nuoret voivat imeä vaikutteita siitä, millaisen miehen tulee olla. He ehkä voivat pystyä luomaan luottamussuhteen mieheen, mikä voi kantaa hedelmää tulevaisuudessa miesten kanssa toimiessa. Lisäksi miehiin yleensä yhdistetään käsitys fyysisestä voimasta, kurista ja järjestyksestä. Kasvava nuori tarvitsee joskus seinää, kenen kanssa koetella voimiaan tai samaa sukupuolta olevaa henkilöä, kenen kanssa keskustella yhteisistä fysiologisesta kehityksestä tai muutoksesta.

Teimme luokassa kerran testin, jossa oppilaat astelivat jonoon luokan keskelle. Meiltä kysyttiin kysymys: ”Kuinka pystyt mielestäsi vaikuttamaan luokan päätöksiin ja kantoihin?” Opettajan pöydän luokse ne, jotka tuntevat vähiten pystyvän vaikuttamaan luokan asioihin ja toiset jotka tuntevat pystyvänsä vaikuttamaan luokan asioihin, tulee heidän vastaavasti kävellä toiseen pätyyn luokkaa. Koin, että jään keskivaiheille, kokevani olevan neutraali jäsen luokassa. Seuraava tehtävä oli, että saimme luokan kesken päät-

tää, ketkä voivat vaikuttaa ja ketkä taas ei niinkään. Tuloksena testissä oli se, että me miehet olimme kaikki kolme vaikutusvaltaisinta henkilöä luokassa! Vaikka en kyllä tietoisesti yritä vaikuttaa kenenkään toisen päätöksiin luokkamme asioissa, mutta tuloksena olen kuin kuningas Midas, jonka kosketuksesta kaikki muuttuvat kullaksi!

Opintojen alussa miehen rooli nousi selvemmin esiin. Omassa ryhmässä neljä miestä muodosti ryhmätehtävissä oman ryhmän eli poikabändin. Poikabändi toimi sujuvasti laulaen nuotilleen yhteen. Tämä aiheutti särön joidenkin naisten sävelkorvaan. Heidän mielestään se olisi mieluummin saanut olla mieskuoro huutajat, joka olisi jodlannut miten sattuu. Mutta nyt natsasi sävelet yhteen ja poikabändi sai opettajilta ylistystä työstään. ”Taas ne onnistuivat!” kuului joidenkin kademielisten naisten kommentti takasastosta. Kun poikabändi lakkasi toimimasta ja miehet ja naiset toimivat sekaryhmissä, niin arvostelukin samalla vaimeni.

Sen olen jotenkin aistunut, että naisilla on eräänlainen sisäsyntyinen kunnioitus miehiä kohtaan. Se tulee ikään kuin selkäytimestä, eikä sitä haluta tunnustaa. Vaikka naiset huutavat suureen ääneen tasa-arvon puolesta, niin silti he ovat luomassa omalla toiminnallaan epätasa-arvoa. He pitävät itse yllä vanhankantaista mies on naisen yläpuolella asennetta. Naiset odottavat joissakin asioissa miesten ottavan johtavan roolin asioissa. Miehen sanaa myös kuunnellaan paremmin. Kyllä miehiin loppujen lopuksi suhtaudutaan aina miehinä eikä henkilöinä. Sama pätee myös opettajien suhtautumiseen. Opettajien on helpompaa hyväksyä miesten näkökulmat asioihin kuin naisten eli naiset saavat paremmin perustella näkökulmiaan. Mies esittää asian suoraan ja ytimekkäästi, joten se kuulostaa aivan tosipuheelta, vaikka olisikin puuta heinää. On myös ollut tilanteita, jolloin opettaja kysyy miehen mielipidettä, kun kukaan ei ole ollut halukas osallistumaan keskusteluun. Toisaalta opettaja haluaa saada kokeneen näkökulman esiin.

Pitäisikö miehen tuntee syyllisyydentunnetta ja hävetä, että on erehtynyt naisvaltaiselle alalle? No, ei suinkaan. Sosiaalialalla mies tuntee olevansa mies, sillä hehkeät naiset pitävät ylistävillä puheillaan tätä myyttiä yllä. Kyllä miehen kelpaa koulun käytävillä tepastella kukkona kanatarhassa niin, että sulat vaan entisestään pöyhistyvät. Sosiaalialalla miehen ei tarvitse todistaa olevansa mies, sillä kilpailun puutteen takia se on itsestään selvää. Mies siis välttyy turhalta sapelin kalistelulta.